

Ján Machyniak
Kristína Dzureková
Peter Šamalík

**VÝCHOVA
K DEMOKRATICKÉMU
OBČIANSTVU**

Trnava 2022

VÝCHOVA K DEMOKRATICKÉMU OBČIANSTVU

Terminologický a výkladový slovník

Publikácia vychádza ako súčasť riešenia projektu: KEGA 005UCM-4/2021 s názvom *Tvorba učebných textov a učebných pomôcok k predmetu Občianska náuka z pohľadu výchovy k demokratickému občianstvu a kritickému mysleniu.*

Prvé vydanie 2022

Autori:

Ján Machyniak

Kristína Dzureková

Peter Šamalík

Recenzenti:

PaedDr. Peter Černý, PhD.

PhDr. Martin Halmo, PhD.

Obálka a grafický návrh:

© Barbora Blašková

Obrázky:

León Richvalský (obrázky = zdroj: www.shutterstock.com, www.pixels.com)

© 2022 Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

ISBN 978-80-572-0275-2

ÜCMFSV

ΓΙΑΝ ΠΑΧΥΠΙΑΚ
KRISTÍNA DZUREKOVÁ
PETER ŠAPIALÍK

VÝCHOVA
Κ ΔΕΜΟΚΡΑΤΙΚΕΜΠΙ
OBČIAŇSTVU

Terminologický a výkladový slovník

ÚVOD

Výchova k demokratickému občianstvu je dôležitou súčasťou moderných politických systémov založených na šírení a rozvíjaní demokratických hodnôt a princípov. Práve prostredníctvom nich sa politické systémy štátov usilujú pripraviť pre svojich občanov a obyvateľov priaznivé životné podmienky. Za ostatné obdobie sme však svedkami rozličných útokov na toto spoločenské usporiadanie, čo v konečnom dôsledku spôsobuje, že generácia mladých ľudí získava skreslené alebo nepravdivé informácie o demokratickom procese. Prehlbuje sa tak nedôvera v základné inštitúcie štátu, politické strany, politikov, rastie nenávisť ľudí voči ľuďom.

Z tohto dôvodu sme sa rozhodli na pôde Fakulty sociálnych vied UCM v Trnave pripraviť publikáciu určenú pre pedagógov a študentov stredných škôl, ktorej ambíciou je poskytnúť pomoc pri komunikácii všetkých dôležitých tém v rámci výučby občianskej náuky a spoločenskovedných seminárov. Naším zámerom je tak zrozumiteľným a pre súčasnú generáciu prijateľným spôsobom vysvetliť kľúčové pojmy súvisiace nielen s problematikou demokracie, ale aj s problematikou výchovy k demokratickému občianstvu. Zároveň chceme všetkých tých, ktorí prejavia záujem, inšpirovať ku kritickému zmýšľaniu o minulých, súčasných a budúcich podobách demokracie a moderného občianstva.

Na konci publikácie nájde čitateľ aj zoznam použitých knižničných a internetových zdrojov, ktoré ponúkajú hlbší pohľad do prezentovaných tém bezprostredne súvisiacich s výchovou k demokratickému občianstvu a kritickému mysleniu. Tento zoznam môže slúžiť aj ako inšpirácia pre prácu s relevantnými zdrojmi k rozličným problematikám demokracie a výchovy k demokratickému občianstvu nielen na hodinách občianskej náuky, ale aj v praktickom živote.

AKTÉRI VEREJNEJ POLITIKY

Aktéri verejnej politiky sú tí, ktorí sa podieľajú na tvorbe každodennej politiky na nadnárodnej, národnej, regionálnej a miestnej úrovni. Ide teda o prirodzených lídrov zodpovedných za tvorbu a realizáciu konkrétnej politiky. Z teoretického a rovnako aj praktického hľadiska môže ísť o politické strany, štátny aparát, médiá a organizácie tretieho sektora (Klus, 2007). K aktérom verejnej politiky okrem iných na nadnárodnej úrovni zaraďujeme: členov Európskej komisie, členov Európskeho parlamentu, frakcie politických strán v rámci Európskeho

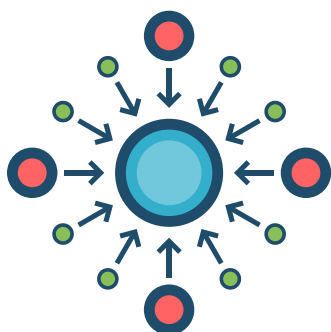
parlamentu a pod. Na národnej úrovni za aktéra verejnej politiky sú obvyčajne považovaní: politici, vláda, ministri, hlava štátu a politické strany vo všeobecnosti. Na miestnej a regionálnej úrovni za aktérov

verejnej politiky považujeme: starostu obce alebo primátora mesta, zastupiteľstvo obce alebo zastupiteľstvo mesta a predsedu vyššieho územného celku, zastupiteľstvo vyššieho územného celku. Špecifickú skupinu aktérov verejnej politiky tvoria cirkvi, náboženské spoločnosti, médiá a odborové organizácie. Spoločným menovateľom všetkých aktérov verejnej politiky je skutočnosť, že ich rozhodovanie a charakter prijatých rozhodnutí ovplyvňujú kvalitu života obyvateľov demokratického a právneho štátu (Potůček a kol., 2016).

CENTRALIZÁCIA

Centralizácia predstavuje organizačný princíp tvorby administratívno-politického systému, ktorý je založený na tom, že rozsah, obsah a tvorba politiky patria výhradne do kompetencie administratívno-politického centra (Klimovský, 2014). Celá tvorba politiky teda podlieha centru, ktorým je spravidla centrálna vláda či iný centrálny rozhodovací orgán. Takáto organizácia má vysoký stupeň hierarchickej autority a nízku úroveň účasti na rozhodovaní. Tento spôsob organizácie politickej moci umožňuje rýchlejšie rozhodovanie, pevné smerovanie, jasné ciele a stanovenie prísnej hierarchickej štruktúry. Tým umožňuje

predchádzať vnútorným konfliktom vo vnútri spoločnosti. Prioritou centralizácie je jednotný prístup, udržiavanie rovnosti, vytváranie lepších finančných príležitostí a koncentrácia informácií a zdrojov. Je potrebné však poznamenať, že centralizácia okrem iného bráni

prijímať nezávislé rozhodnutia, ustanovuje veľakrát nepružné pravidlá a postupy, oslabuje flexibilitu reakcie na meniace sa okolnosti a umožňuje zneužívanie moci. Okrem toho nezohľadňuje lokálne ani menšinové špecifiká a občania sa teda nepodieľajú na rozhodovacích procesoch (Adamcová, Ondrová, 2017). Jej opakom je decentralizácia, ktorá je predpokladom existencie moderného a demokratického právneho štátu.

DECENTRALIZÁCIA

Decentralizácia sa začala uplatňovať v prostredí verejnej správy v 60. rokoch 20. storočia ako riešenie nespokojnosti občanov s riadením centrálnej vlády. Od tohto momentu sa teda decentralizácia stáva nástrojom demokratizácie spoločnosti. Tento spôsob organizácie politickej moci definuje, že okrem centrálného jadra existujú ďalšie nižšie postavené centrá a jednotky, ktorým boli delegované právomoci.

V ich hraniciach sa podieľajú na tvorbe a výkone politiky (Klimovský, 2014). Základným predpokladom správnej decentralizácie je existencia priestoru pre občiansku participáciu. Z hľadiska politológie je to proces,

ktorý je zameraný na prerozdelenie zodpovednosti a rozhodovacích právomocí na nižšie postavené jednotky, spravidla ide o presun kompetencií zo štátu na orgány samosprávy. Značne zovšeobecňujúco možno konštatovať, že decentralizácia je nástrojom na rozptýlenie moci, zabezpečenie mocenskej proporcionality. Jej cieľom je efektívne využívanie zdrojov, posilňovanie demokracie, zvyšovanie zodpovednosti politikov a vzbudzovanie záujmu občanov o veci verejné. Medzi pozitíva decentralizácie možno zaradiť vyššiu otvorenosť politického systému, zvýšenie efektivity a kvality služieb, lepšie pochopenie potrieb a preferencií obyvateľov, posilnenie ochrany práv menšín či vyššiu flexibilitu a transparentnosť verejných služieb, ktorých prijímateľmi sú bežní občania a obyvatelia štátu (Kováčová, 2020).

DEMOKRACIA

Demokracia predstavuje v moderných dejinách sveta univerzálnu hodnotu. Má taký silný hodnotový náboj, že demokraciu radi do svojho slovníka preberajú aj nedemokratické politické sily a režimy. Bez ohľadu na túto skutočnosť, demokracia je tým najlepším, čo doposiaľ človek prijal v kontexte politického riadenia spoločnosti a riešenia spoločenských konfliktov a výziev. Existuje veľké množstvo definícií demokracie, žiadnu z nich však nemožno považovať za univerzálnu (Reinhard, 2016). Za pomerne známu sa považuje definícia, resp. formulácia od amerického prezidenta Abrahama Lincolna. Ten vo svojich úvahách vyslovil myšlienku, že „demokracia je vláda ľudu, prostredníctvom ľudu a vláda pre ľud.“ Takéto vnímanie demokracie je ďalej založené na nasledujúcich princípoch (Novák a kol., 2018):

- Slobodné a súťaživé voľby založené na všeobecnom, rovnom, priamom a tajnom hlasovaní
- Rešpektovanie základných ľudských práv a slobôd
- Deľba štátnej moci na legislatívu, exekutívu a jurisdikciu,
- Skutočnosť, že zdrojom moci v štáte je za každých okolností ľud
- Vláda väčšiny a zabezpečenie práva menšín
- Pluralita názorových prúdov a široké spektrum politických strán

DEMOKRATICKÝ DEFICIT

Demokratický deficit je pojmom, ktorý sa v našom domácom slovníku objavuje najmä v súvislosti s kritikou Európskej únie, resp. jej inštitúcií a orgánov. Najčastejšie tento pojem kritici používajú v kontexte absencie možnosti odmietnutia „vlády“ na európskej úrovni z dôvodu nespokojnosti so smerovaním politiky a charakterom prijímaných opatrení. Rovnako sa tento pojem spája s dlhodobým trendom (najmä u nás), keď voliči odmietajú účasť na voľbách do Európskeho parlamentu. Do popredia sa tak dostáva otázka legitímnosti zvolených reprezentantov, ktorí sú súčasťou alebo stoja na popredných postoch

európskej administratívy. Táto problematika stála v centre pozornosti viacerých významných zmlúv: (Maastrichtská zmluva, Amsterdamská zmluva, zmluva z Nice a pod.). V tejto súvislosti došlo k posilneniu postavenia Európskeho parlamentu, ktorého členovia sú volení obyvateľmi členských krajín. Bola vytvorená európska iniciatíva občanov, s dôrazom na dialóg medzi občianskou spoločnosťou a európskymi inštitúciami. Cieľom je, aby sa všetci obyvatelia členských krajín cítili ako občania jednotnej Európskej únie. Na tomto mieste je však potrebné poznamenať, že z rozličných dôvodov tomu tak nie je (napr. tzv. Brexit).

DEMOKRATICKÝ ŠTÁT

Demokratický štát je výsledkom modernej spoločnosti. Tak ako zreje víno, zrejú aj štáty, ktoré sa vydali cestou presadzovania demokratických hodnôt spoločnosti. Ak hovoríme o demokratickom štáte, máme na

mysli štát, v ktorom primárnu úlohu zohráva právo (Novák a kol., 2018). To v konečnom dôsledku určuje pravidlá hry, ktoré musia všetci aktéri v rámci demokratického štátu dodržiavať. Právo samo

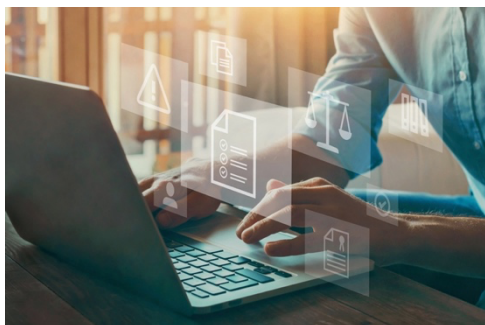
o sebe však ešte nezaručuje existenciu demokratického štátu. Viera v právo a štátne inštitúcie musí byť vlastná aj obyvateľom a predstaviteľom štátu. Ak tomu tak nie je, nemôžeme hovoriť o demokratickom štáte. Mnohé štáty Európy a sveta sa neraz ocitli na križovatke smerovania. Riziko odklonu od demokratického štátu k nedemokratickému je prítomné vo všetkých spoločnostiach (Kulašik, Tichá a kol., 2014). Preto je výlučne v rukách demokratických politických síl, akým spôsobom budú čeliť súčasným spoločenským hrozbám.

ELEKTROPIZÁCIA VEREJNEJ SPRÁVY

Elektronizácia verejnej správy je výsledkom moderného prístupu k správe vecí verejných. Základom elektronizácie verejnej správy je začlenenie internetu a informačno-komunikačných technológií do jej fungovania. Jej cieľom je zefektívnenie procesov vo verejnej správe a uľahčenie prístupu občana k nim. Zjednodušené, pre občana to

znamená viac administratívnych úkonov, ktoré môže vykonať sám bez osobnej účasti na konkrétnom úrade. Elektronizácia napríklad zahŕňa prechod od papierovej komunikácie na e-mailovú, rozšírenie elektronických systémov ako aj vytváranie elektronickej evidencie. Pre komplexné pomenovanie tohto procesu sa zviazol anglický pojem e-Government, čo v preklade znamená elektronická vláda. Na Slovensku

sa s elektronizáciu verejnej správy vo väčšej miere začalo v roku 2013, kedy vyšiel tzv. zákon o e-Governmente. Prístup k elektronickej verejnej správe u nás zabezpečuje webová stránka slovensko.sk. Tá umožňuje elektronickú evidenciu vozidiel, založenie či zrušenie živnosti, výpis z obchodného registra, výpis alebo odpis z registra trestov, prihlásenie na trvalý pobyt a mnoho iných služieb. Na využívanie týchto služieb je potrebný občiansky preukaz s elektronickým čipom. (Chrenová, 2019; Dunleavy et al., 2006; Margetts, Dunleavy, 2013)

EURÓPSKA KOMISIA

Európska komisia je výkonný orgán Európskej únie, ktorého úlohou je zastávať záujmy Európskej únie ako celku. Jej sídlo sa nachádza v Bruseli a bola založená v roku 1958. Je nezávislá od národných štátov a môže predkladať právne predpisy na schválenie Európskemu parlamentu a Rade. Medzi jej úlohy patrí implementácia legislatívy, vyčleňovanie finančných prostriedkov alebo zastupovanie Európskej únie v medzinárodnom prostredí. Na jej čele stojí predseda, ktorý je navrhovaný Európskou radou a volený Európskym parlamentom. Komisia sa skladá z 27 komisárov, ktorí sú menovaní Európskym

parlamentom na obdobie 5 rokov. Každý komisár reprezentuje jeden členský štát Európskej únie. Organizačná štruktúra komisie sa delí na generálne riaditeľstvá, služobné útvary a výkonné agentúry. Generálne riaditeľstvá majú na starosti vypracovávanie, vykonávanie a riadenie

politiky Európskej únie, služobné útvary riešia konkrétne administratívne otázky a výkonné agentúry sa starajú o programy zriadené Komisiou. Európska komisia

má svojich zástupcov po celom svete. V krajinách Európskej únie slúžia títo zástupcovia ako reprezentanti komisie. V ostatných krajinách, mimo Európskej únie, sa toto zastúpenie nazýva delegácia a slúži na presadzovanie záujmov a podporných programov Európskej únie, predovšetkým v oblasti obchodnej politiky a humanitárnej pomoci (Úrad vlády SR, 2015; Ministerstvo dopravy a výstavby SR, 2021; Európska komisia, 2021).

EURÓPSKA RADA

Európska rada je inštitúciou Európskej únie, ktorej úlohou je udávať jej politické smerovanie a priority. Bola založená v roku 1974, no oficiálnou inštitúciou Európskej únie sa stala až v roku 2009. Sídli v Bruseli. Je jednou zo siedmich inštitúcií Európskej únie a jej rokovania prebiehajú spravidla v štvrtročných intervaloch, pričom sa na nich rokuje o politickom programe Únie. Skladá sa z hláv členských štátov, predsedov vlád, predsedu Európskej rady a predsedu Európskej komisie. Radu vedie predseda, ktorý je volený na obdobie dva a pol roka samotnou Radou. Predseda zastupuje Európsku úniu na medzinárodných

rokovaniach. Predseda môže podľa potreby zvolať aj mimoriadne zasadnutie Rady. Rozhodnutia rady sú prijímané hlasovaním troma

spôsobmi: jednomyseľne (potrebná pri rozhodovaní o počte členov Európskej komisie), kvalifikovanou väčšinou (pri zostavovaní zoznamu zloženia Rady) a jednoduchou väčšinou (pri prijímaní procedurálnych rozhodnutí). Napriek

tomu, že Európska rada rozhoduje o smerovaní Európskej únie, nevykonáva legislatívnu funkciu. Medzi jej úlohy okrem iných patrí aj stanovenie spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky a menovanie volených kandidátov do funkcií orgánov ako napríklad Európska centrálna banka alebo Komisia (Zmluva o Európskej únii, 2012; Európska únia, 2022; European Council, 2022).

EURÓPSKA ÚNIA

Európska únia je hospodárskym a politickým partnerstvom 27 krajín. Jej predchodcom bolo Európske spoločenstvo pre uhlie a oceľ, ktoré bolo založené v roku 1951 s cieľom zabezpečiť mier v Európe. Zakladajúcimi štátmi boli: Nemecko, Francúzsko, Taliansko, Holandsko, Belgicko, Luxembursko. Postupne sa v priebehu rokov pridávali ďalšie štáty. Európska únia oficiálne vznikla 1.novembra 1993 v holandskom Maastrichte, kde bola podpísaná Zmluva o Európskej únii. Fungovanie celej Európskej únie je postavené na princípoch právneho štátu, to v konečnom dôsledku znamená, že všetky činnosti Únie musia mať právny základ. Každoročne sa prijímajú rozhodnutia, ktoré ovplyvňujú členské štáty. Základom Únie je jednotný trh, ktorý umožňuje voľný pohyb tovaru, služieb, peňazí a osôb. Dôležitým prvkom je aj jednotná

mena euro, ktorá zjednodušuje platobný styk. Hlavným cieľom Európskej únie je vytvárať konkurencieschopnú ekonomiku, výrazný hospodársky rast, zlepšovať kvalitu životného prostredia a koncipovať spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku. Medzi inštitúcie Európskej únie patrí: Rada európskej únie, Európska komisia, Európsky parlament, Európska rada, Súdny dvor, Európska investičná banka, Európsky ombudsman a Európska centrálna banka. Slovensko sa členom Európskej

únie stalo 1.mája 2004, spolu s Cyprom, Českom, Estónskom, Litvou, Lotyšskom, Maďarskom, Maltou, Poľskom a Slovinskom (Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, 2021; European union, 2022; Ústredný portál verejnej správy, 2022).

EURÓPSKY PARLAMENT

Európsky parlament je zákonodarným orgánom Európskej únie, ktorý vznikol v roku 1958. Skladá sa z poslancov, ktorí sú volení priamo občanmi v členských štátoch Európskej únie. Poslanci sú volení na obdobie 5 rokov. Prvé priame voľby do Európskeho parlamentu sa uskutočnili v júni 1979. Na čele parlamentu je predseda, ktorý je volený na dva a pol roka. Predseda reprezentuje parlament nielen navonok, ale aj vo vzťahu k ostatným inštitúciám Európskej únie. Parlament spolu s Radou Európskej únie zodpovedá za prijímanie právnych predpisov a disponuje právomocou rozhodovať o rozpočte Európskej únie. Má aj kontrolné a monitorovacie právomoci, prostredníctvom ktorých

vykonáva dohľad nad ostatnými inštitúciami (napr. sleduje ako sú využívané finančné prostriedky z rozpočtu Európskej únie a kontroluje implementáciu noriem). Významne sa zapája aj do ochrany základných ľudských práv a demokracie. Právomoci parlamentu boli posilnené viacerými zmluvami (napr. Bruselská zmluva mu zverila právomoci kontrolovať účtovnú uzávierku Európskej únie; Jednotný európsky akt zaviedol potrebu súhlasu Parlamentu so vstupom novej krajiny a najnovšia Lisabonská zmluva napríklad pridela parlamentu kľúčovú úlohu pri voľbe predsedu Európskej komisie). Parlament vykonáva svoju činnosť v 24 jazykoch, ktoré sú úradnými jazykmi v Európskej únii. To znamená, že všetky dokumenty parlamentu sú prekladané do každého jazyka Európskej únie a takisto každý poslanec sa môže vyjadrovať a písať v ktoromkoľvek z týchto jazykov (European Parliament, 2022; Zmluva o Európskej únii; Ministerstvo dopravy a výstavby SR. 2022).

EURÓPSKY SÚDNY DVOR

Európsky súdny dvor je justičným orgánom Európskej únie, ktorý sídli v Luxemburgu. Jeho základnou úlohou je poskytovanie výkladu právnych predpisov Európskej únie s cieľom ich jednotného uplatňovania vo všetkých členských štátoch. Pri tejto činnosti spolupracuje aj s vnútroštátnymi súdmi členských štátov a dozerá na jednotné uplatňovanie a výklad práva Európskej únie. Okrem toho rozhoduje aj spory medzi vládami členských štátov a inštitúciami Európskej únie. Jeho rozhodnutia sú záväzné a publikované v Úradnom

vestníku Európskej únie. Súdny dvor Európskej únie tvoria dva sudy: Súdny dvor a Všeobecný súd, ktorý plní aj úlohy Súdu pre verejnú službu, ktorý bol v roku 2016 zrušený. Do pôsobnosti Súdneho dvora patrí riešenie sporov o nesplnení povinnosti členských štátov, žaloby proti aktom Európskeho parlamentu a Rady alebo spory medzi inštitúciami.

Súdny dvor sa skladá zo sudcov, z ktorých každý zastupuje jeden členský štát a 9 generálnych advokátov. Všeobecný súd tvoria sudcovia, pričom za každý členský štát v ňom pôsobí minimálne jeden sudca. V jeho

pôsobnosti je rozhodovanie o žalobách podaných fyzickou alebo právnickou osobou, o žalobách členských štátov proti Komisii alebo o sporoch medzi inštitúciami Európskej únie a ich zamestnancami. Tak ako Európsky parlament, aj Európsky súdny dvor je viacjazyčnou inštitúciou, na pôde ktorej je možné používať ktorýkoľvek z úradných jazykov Európskej únie (Úrad pre verejné obstarávanie, 2015; Súdny dvor Európskej Únie, 2022).

FORMA VLÁDY

Forma vlády v sebe zahŕňa sústavu najvyšších orgánov moci moderného štátu, vzťahy medzi nimi a spôsob rozdelenia štátnej moci. Forma vlády na jednej strane predstavuje teoretické (ústavné) vymedzenie, na strane druhej politickú kultúru daného režimu. Formu vlády a jej typy môžeme určiť na základe spôsobu utvárania výkonnej moci, definovania vzájomného vzťahu medzi zákonodarnou a výkonnou mocou, charakteru vnútornej štruktúry výkonnej moci a spôsobu kreovania

hlavy štátu, resp. druhu právomocí akými disponuje (Svatoň, 1998). V demokratických politických systémoch sa výkonná moc utvára na základe výsledkov parlamentných volieb. Právo vytvoriť vládu majú relevantné politické strany disponujúce koalíčným potenciálom. Vzájomný vzťah medzi zákonodarnou a výkonnou mocou je sprevádzaný s právom parlamentu kontrolovať vládu a právom vlády žiadať parlament o vyslovenie dôvery. V teórii politiky poznáme niekoľko základných typov formy vlády vymedzených predchádzajúcimi kritériami, no vo všeobecnosti sa za najpoužívanejšie považuje rozdelenie na týchto päť základných foriem: A) parlamentná forma vlády B) prezidentská forma vlády C) zmiešaná forma vlády (semiprezidentský systém – V. Francúzska republika, racionalizovaný parlamentarizmus SRN – kancelársky princíp) D) vláda parlamentu E) zdanlivý parlamentarizmus (Kresák, 1993).

z základných foriem: A) parlamentná forma vlády B) prezidentská forma vlády C) zmiešaná forma vlády (semiprezidentský systém – V. Francúzska republika, racionalizovaný parlamentarizmus SRN – kancelársky princíp) D) vláda parlamentu E) zdanlivý parlamentarizmus (Kresák, 1993).

HOAX

Hoax je slovo prebrané z anglického jazyka a v preklade znamená podvod, žart, poplašná správa, výmysel alebo mystifikácia. Vo svete počítačovej techniky sa najčastejšie spája s označením správy, ktorá vyvoláva poplach v určitej oblasti a varuje pred neexistujúcim vírusom. Hoax sa najčastejšie šíri prostredníctvom

internetu a jeho jednoduché preposielanie umožňuje hromadné šírenie. Okrem toho však Hoax môže mať aj mnoho iných podôb. Môže ísť napríklad o správu, ktorá prosí o pomoc, sľubuje niečo alebo naopak žiada o niečo, môže mať podobu poverčivých reťazových správ alebo správ, ktoré varujú pred nebezpečenstvom. Zároveň môže mať aj formu petície, ktorá však z právneho hľadiska nemá žiadnu váhu a svoju pravdivosť sa snaží podporiť uvedením známych orgánov alebo firiem. Hlavným znakom Hoaxu je snaha presvedčiť adresáta, aby ju šírili ďalej. Hoaxy sa šíria hromadne a k adresátovi sa dostávajú spravidla od jeho známych. Ich preposielanie je aj z týchto dôvodov často hromadné a bezmyšlienkovité. Hoax obsahuje skreslené a neúplné informácie, ktoré sú účelovo upravené a vytvárajú zmes poloprávdy a klamstiev. Základné znaky Hoaxu sú teda naliehavosť, odkaz na vymyslenú autoritu a žiadosť o šírenie správy. Hlavným cieľom Hoaxu je vyvolať strach a obavy (Sekerák, 2020; NBÚ, 2021; Džubák, 2022).

ΙΠΠΕΡΑΤΙΝΠΥ ΜΑΠΔΑΤ

Imperatívny mandát sa nazýva aj viazaný mandát a to práve preto, že poslanec, ktorý disponuje týmto mandátom, je viazaný názormi občanov a svoju činnosť môže vykonávať len v súlade

s nimi. V prípade, že by tak nekonal, mohol by byť zo svojho postu odvolaný aj pred skončením funkčného obdobia. Ide o mandát, ktorý je vývojovo starší a je charakteristický pre nedemokratické režimy.

V súčasnosti sa tento typ mandátu vyskytuje len zriedkavo. Jeho počiatky možno nájsť v Španielsku, Francúzsku alebo Nemecku, kde bol tento mandát udeľovaný územnými celkami, aby vybraní zástupcovia hájili lokálne záujmy pred panovníkom. Išlo teda skôr o výkon práce ako službu ľudu. Imperatívny mandát bol využívaný aj v socialistických krajinách, kde členovia parlamentu boli zodpovední voči tým, ktorí ich do pozície zvolili. Úlohou poslancov bolo pravidelne informovať voličov nielen o svojej činnosti, ale aj činnosti zákonodarného zboru. Zároveň mohli byť poslanci odvolaní aj pred skončením ich volebného obdobia. Imperatívny mandát bol súčasťou Ústavy Československej socialistickej republiky. Tá definovala zodpovednosť poslancov voči ľudu, iný zákon definoval odvolanie poslanca prostredníctvom ľudu (Orosz, Svák, Balog, 2012; Jakubík, 2013; Cibik, 2021).

INŠTITÚT HLAVY ŠTÁTU

Inštitút hlavy štátu, tak ako ho poznáme dnes, je výsledkom dlhého historického vývoja. Predchodcom inštitútu hlavy štátu bol v tradičných monarchiách panovník. Bol hlavou štátu a zároveň jedinou inštitúciou oprávnenou samostatne a neobmedzene rozhodovať. Predstavoval stelesnenie zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci. Svoju moc získaval na základe dedičnosti a jeho právo vládnuť bolo odvodené od vôle

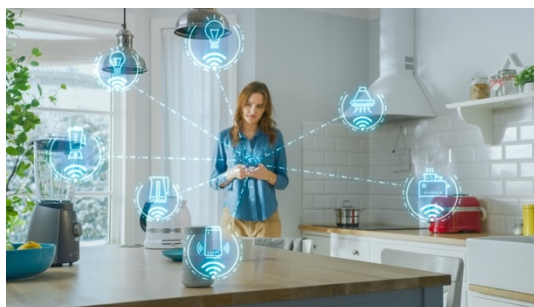
Božej, ktorá sa v stredoveku stala zdrojom legitímnej moci (Coakley, 1998). Formovanie nového politického myslenia v 17. a 18. storočí

prinieslo nový pohľad na absolutistickú monarchiu a jej hodnoty. Do protikladu k absolutistickej forme vlády, ktorú predstavoval predovšetkým známy Ľudovít XIV. a jeho nie menej slávny výrok “Štát som ja“, sa dostáva konštitucionalizmus. Za jeho základ sa pokladá právo jediného suveréna moci, ktorým už nie je panovník, ale ľud, podieľať sa na vytváraní základného zákona štátu – ústavy. Ako história ukázala, funkcia hlavy štátu v podobe panovníka má svoju minulosť. Demokratizácia spoločnosti priniesla so sebou impulz, ktorý zmenil vnímanie a celkový pohľad spoločnosti na demokratické inštitúcie. Inštitút hlavy štátu v tomto procese v ničom nezaostal a pretransformoval sa do plnohodnotného reprezentanta demokratických princípov - inštitútu prezidenta, ktorý disponuje radom kompetencií limitovaných ústavou demokratického štátu (Orosz, Šimuničová, 1998; Horváth, 2000).

IoT

IoT (Internet of things) v preklade znamená Internet vecí alebo zjednodušene Internet, ktorý všetci poznáme a používame. Internet predstavuje sieť fyzických objektov, ktorá sa postupne vyvinula do rôznych typov zariadení, od počítača po mobily, domáce spotrebiče, hračky, fotoaparáty, budovy, priemyselné systémy či lekárske prístroje. Prostredníctvom IoT je všetko prepojené a jednotlivé zariadenia spolu dokážu komunikovať či zdieľať informácie. Internet vecí zahŕňa tri typy komunikácie a to komunikáciu ľudí s ľuďmi, komunikáciu ľudí so strojmi alebo vecami a komunikáciu strojov so strojmi. IoT je koncept, ktorý

prostredníctvom bezdrôtového alebo káblového prepojenia umožňuje interakciu a spoluprácu strojov, objektov či služieb. Toto prepojenie zblížuje celý svet vo virtuálnom alebo digitálnom prostredí. Cieľom IoT je prepojenie kohokoľvek s kýmkoľvek alebo čímkoľvek, kedykoľvek a kdekoľvek (Patel et. al., 2016). Internet vecí je v súčasnosti prítomný v mnohých oblastiach každodenného života, príkladom môžu byť energetické aplikácie, inteligentné merače vody a elektriny, elektronické lístky na dopravu, elektronické riadenie križovatky, bezpečnostné senzory, elektronické obchody, online mapy či informačné systémy (Atzori et. al., 2010). Jeho zapojenie do každodenného života sa snaží o zefektívnenie procesov, zníženie záťaže na životné prostredie a skvalitnenie života ľudí (Wortmann, Flüchter, 2015).

KANCELÁRSKA FORMA VLÁDY

Kancelárska forma vlády, resp. racionalizovaný parlamentarizmus je forma vlády, ktorá sa vyprofilovala v Spolkovej republike Nemecko po prijatí ústavy SRN v roku 1949. Podstatou tejto formy vlády je zavedenie tzv. kancelárskeho princípu, ktorý v konečnom dôsledku predstavuje

výnimočné postavenie predsedu vlády – kancelára v politickom systéme. Túto skutočnosť potvrdzuje článok 65 Základného zákona, ktorý kancelárovi pripisuje úlohu určovateľa základného smeru politiky, za ktorý nesie aj ústavnú zodpovednosť. Jednotliví ministri majú možnosť spravovať svoje rezorty samostatne, ale stále sú povinní dodržiavať politickú líniu stanovenú kancelárom. Túto

skutočnosť vyjadruje rezortný princíp. Racionalizovaný parlamentarizmus charakterizuje okrem spomínaných princípov aj princíp kolegiálny, ktorý definuje vládu v rámci jej pôsobenia ako jednotný celok (Pötzsch, 2001). Podstata racionalizovaného parlamentarizmu vyjadrená prostredníctvom spomínaných princípov spočíva v tom, „že sa usiluje nájsť rovnováhu medzi parlamentom a vládou bez toho, že by zásadnejším spôsobom porušil zvrchovanosť parlamentu“ (Kráľ, Kačík, 2001, s. 87).

KONSOLIDÁCIA

Konsolidácia je pojmom, ktorý sa v politických vedách spája so stabilitou politického systému. Z reálnych skúseností dnes vieme, že prechod z nedemokratického režimu na demokratický nemusí dopadnúť úspešne. Práve konsolidácia v tomto kontexte predstavuje fázu premeny politického systému, ktorá sa vyznačuje stabilizáciou politických, ekonomických a sociálnych podmienok, umožňujúcich rozvoj demokracie a demokratického politického poriadku (Mihálik, 2017). Demokratické politické systémy strednej a východnej Európy sú charakteristické svojou transformáciou z nedemokratického režimu na

demokratický. Demokratizácia týchto spoločností neprebiehala v rovnakom čase a rovnako rýchlo (Kulašik, Tichá a kol., 2014). Niektoré krajiny boli v tomto procese úspešnejšie, iné menej. Vo všetkých týchto krajinách však

prebehla transformácia svojim charakterom podstatne odlišná. Inak tomu nebolo ani v prípade Slovenska. Obdobie medzi rokmi 1994 – 1998

môžeme charakterizovať ako obdobie nekonsolidovanej demokracie. Režim, ktorý sa na Slovensku po predčasných parlamentných voľbách v roku 1994 vyprofiloval, bol značne netypický pre vývoj demokracie v krajinách strednej Európy. Nedemokratické postupy v inštitucionálnych otázkach a smerovaní štátu zo strany vtedajších vládných činiteľov otvoril otázku potreby konsolidácie politického systému. Zdá sa, že táto otázka konsolidácie politického systému zostáva nenaplnená ani dnes a preto sa objektívne môžeme pýtať: kam demokracia kráčaš?

LEGISLATÍVNY PROCES

Legislatívny proces je základným inštitútom alebo mechanizmom prijímania zákonov v demokratickom a právnom štáte. Neexistuje univerzálny model, nakoľko nie každá krajina s demokratickým politickým systémom má rovnaké inštitucionálne pravidlá. Napriek tomu, všetky tieto krajiny spája spoločná myšlienka demokracie, ochrany ľudských práv a slobôd a v neposlednom rade striktné pravidlá tvorby legislatívy moderného a demokratického právneho štátu. V podmienkach Slovenskej republiky je legislatívny proces

determinovaný práve aktérmi, ktorí majú oprávnenie predkladať návrhy zákonov na prijatie zborom na to oprávneným. Ústava Slovenskej republiky ako najvyšší zákon štátu

právo zákonodarnej iniciatívy priznáva poslancom Národnej rady

Slovenskej republiky, výborom Národnej rady Slovenskej republiky a vláde Slovenskej republiky (Svák a kol., 2012). Niektoré politické systémy toto právo priznávajú aj hlave štátu. Samotný proces prijímania zákonov pozostáva z troch čítaní. Zmyslom prvého čítania je politická priechodnosť (zistuje sa vôľa poslancov o návrhu zákona rokovať), v druhom čítaní sa rokuje o obsahovej stránke návrhu zákona, tretie čítanie je zamerané na odstránenie legislatívno – technických nepresností a v rámci neho sa hlasuje o zákone ako celku (Horváth, 2007). Následne schválený zákon je zaslaný hlave štátu na podpis, ktorá však má právo využiť prezidentské veto a zákon odmietnuť. Takýto zákon putuje naspäť do parlamentu, kde o jeho prijatí rozhodujú poslanci kvalifikovanou väčšinou hlasov (za schválenie vráteného zákona prezidentom musí hlasovať minimálne 76 poslancov parlamentu). Poslednou fázou je publikovanie zákona v Zbierke zákonov Slovenskej republiky.

MÉDIÁ

Médiá slúžia ako prostriedok komunikácie na prenos informácií medzi dvoma rôznymi subjektmi. Tvorí dôležitý medzičlánok medzi komunikátorom a adresátom. Za médiá možno považovať všetky prostriedky komunikácie, kde si subjekt môže vypočuť, prečítať, vidieť alebo inak prijať informácie. Medzi najznámejšie médiá patria noviny, časopisy, rozhlas, hudba, knihy, sociálne siete, podnikateľské publikácie, periodiká, televízia. V širšom slova zmysle sú

to teda všetky komunikačné prostriedky. Slovo médium pochádza z latinčiny a v preklade znamená sprostredkovateľ alebo prostredník. Mediálna výchova chápe tento pojem primárne ako technický prostriedok určený na komunikáciu. Médiá možno rozdeliť na horúce a chladné. Medzi horúce médiá možno zaradiť rozhlas, film, prednášku, televíziu či knihu. Tieto médiá sú typické väčším dosahom a účinkami na publikum, ale zároveň menšou participáciou. Chladné médiá sú zase naopak typické oveľa väčšou participáciou, ale menším dosahom. Medzi chladné médiá možno zaradiť telefón, reč, seminár, či rozhovor. Masové médiá alebo masmédiá možno definovať ako inštitúcie, ktoré systematicky a cieľavedome zhromažďujú, spracovávajú a rozširujú informácie týkajúce sa predmetu záujmu verejnosti (Horváth, Machyniak, 2014). Médiá poskytujú veľký objem vedomostí, skúseností o svete a spoločnosti ako aj rôznych iných dát. Najmocnejším médiom súčasnosti je Internet, v ktorého priestore sa odohráva veľká časť mediálneho života. Internet poskytuje okamžité, ľahko dostupné informácie a slúži aj ako platforma pre množstvo iných aktivít. Svojím užívateľom umožňuje voľne zdieľať svoje myšlienky a názory bez akéhokoľvek obmedzenia (Šramel, Horváth, 2021; Brestovanský, 2010; Centrum mediálnej gramotnosti, 2022).

MIGRAČNÁ POLITIKA

Migračná politika súvisí so zmenou životného priestoru a jej predmet (migrácia) je prirodzenou vlastnosťou ľudského spoločenstva. Ľudia totižto v histórii existencie ľudskej spoločnosti migrovali z miesta na miesto z rôznych dôvodov. Práve tomu sa museli prispôbiť aj jednotlivé krajiny, resp. ich vlády. V tejto súvislosti každý štát identifikuje svoju vlastnú migračnú politiku, v rámci ktorej inštitucionalizuje postoje

k migračným problémom (Štefančík, Lenč, 2012). Súčasťou tejto politiky sú nástroje a opatrenia upravujúce podmienky vstupu a zotrvania cudzích štátnych príslušníkov na našom území. Táto politika je mimoriadne dôležitá nielen v čase hospodárskeho rozvoja a rastu krajín, ale aj v časoch prehlbujúcej sa politickej krízy v medzinárodnom prostredí. Záujmom každého štátu je, aby dokázal na tieto výzvy pružne reagovať a podporovať tak stabilitu medzinárodného a domáceho prostredia. Vo všeobecnosti tak možno konštatovať, že migrácia si v súčasnosti vyžaduje komplexný, a v mnohých ohľadoch systémový, flexibilný a dlhodobo udržateľný prístup a kvalifikované riadenie zo strany štátu v podobe aktívnej migračnej politiky (Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025).

MODERNIZÁCIA VEREJNEJ SPRÁVY

Modernizácia verejnej správy je spojená predovšetkým s trendom zavádzať v tejto oblasti komunikačné a informačné technológie. Vo všeobecnosti je potrebné poznamenať, že neexistuje unifikovaný model modernizácie verejnej správy, ktorý by mohol slúžiť ako vzor. Je to spôsobené rôznorodosťou politických a administratívnych systémov jednotlivých krajín. Medzi nástroje modernizácie verejnej správy patrí aj problematika e - government (Špaček, 2012). V praktickej rovine to znamená, že mnohé administratívne úkony sme schopní realizovať

v pohodlí svojho domova (musíme vlastniť občiansky preukaz z čipom) za pomoci internetového pripojenia. V budúcnosti môže byť súčasťou modernizácie verejnej správy aj voľba kľúčových aktérov verejnej politiky prostredníctvom elektronického hlasovania.

MUNICIPALIZÁCIA

Municipalizácia by mala byť neoddeliteľnou súčasťou reformy verejnej správy na komunálnej úrovni. Z tohto uhľa pohľadu je tak témou mimoriadne aktuálnou, avšak stále bez politickej vôle ju realizovať (Jesenko, 2017). V geografických podmienkach Slovenskej republiky máme takmer 3 000 obcí, no nie všetky z nich dokážu plnohodnotne

vykonávať kompetencie a úlohy, ktoré im zo zákona prináležia. Radíme sa tak medzi štáty, pre ktoré je charakteristická výrazne rozdrobená štruktúra obcí a miestnej samosprávy (Brix, 2019). Riešením tohto stavu je opustiť myšlienku existencie obcí, ktoré majú nízky počet obyvateľov (napr. menej ako dvadsať obyvateľov majú obce na severovýchode Slovenska – obce Príkra, Šarbov, Ondávka, Havranec, Belejovce), nakoľko z viacerých uhlov pohľadu ide o nefunkčné obce. Tieto obce nemajú finančné a rovnako ani personálne zdroje a tak nemôžu plniť verejné služby v požadovanej kvalite. Voľba popredných predstaviteľov samosprávy je len formalitou, veľakrát sa nenájde nik z obyvateľov, ktorý by sa uchádzal o funkciu starostu obce alebo poslanca obecného zastupiteľstva. Cieľom municipalizácie je aj

z podobných dôvodov vytvoriť samosprávne jednotky, ktoré budú mať dostatočný počet obyvateľov na to, aby dokázali poskytovať kvalitné služby (základná a materská škola, sociálna starostlivosť, kultúra, šport, rozvoj a pod.), vrátane legitímne zvolených zástupcov obyvateľov týchto obcí.

NADÁCIE

Nadácie predstavujú účelové združenie majetku, ktorých úlohou je podpora verejnoprospešných účelov. Verejnoprospešným účelom sa rozumie najmä rozvoj a ochrana duchovných a kultúrnych hodnôt, realizácia a ochrana ľudských práv alebo iných humanitných cieľov, ochrana a tvorba životného prostredia, zachovanie prírodných hodnôt, ochrana zdravia, ochrana práv detí a mládeže, rozvoj vedy, vzdelania, telovýchovy a plnenie individuálne určenej humanitnej pomoci pre jednotlivca alebo skupinu osôb,

ktoré sa ocitli v ohrození života alebo potrebujú naliehavú pomoc pri postihnutí živelnou pohromou (zákon č. 34/2002 Z.z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení

neskorších predpisov). Medzi najznámejšie nadácie v podmienkach Slovenskej republiky patria tie, ktoré zakladajú firmy pôsobiace na našom území (Nadácia Volkswagen Slovakia, Nadácia EPH, Nadácia SPP, Nadácia VÚB, Nadácia Orange) (Richvalský, 2022).

NAFTA

Nafta - North American Free Trade Agreement alebo Severoamerická dohoda o voľnom obchode je obchodná dohoda uzatvorená medzi Kanadou, Mexikom a Spojenými štátmi americkými (USA) v roku 1992. Na základe tejto dohody bola medzi danými krajinami znížená a odstránená väčšina ciel, ktoré sa týkali poľnohospodárskych produktov, textilu a automobilov. Platnosť nadobudla v roku 1994 a jej cieľom bolo podporiť ekonomickú aktivitu medzi krajinami. Vďaka nej sa vytvorila pomerne veľká zóna voľného obchodu. Dôvodom uzavretia zmluvy bol

fakt, že viac ako jedna štvrtina dovozu do USA v podobe ropy, strojov, zlata, produktov, dobytky a vozidiel pochádzala z Kanady alebo Mexika, resp. tretina vývozu USA smeruje do týchto krajín.

Legislatíva NAFTA bola vytvorená počas úradovania prezidenta Georgea Busha a podpísaná za prezidenta Billa Clintona. Vďaka nej sa zvýšila miera cezhraničného obchodu, zvýšila sa konkurencieschopnosť, otvorili sa príležitosti pre malé podniky a zaviedli zdravotné, bezpečnostné a environmentálne normy. Od roku 2004 sa k dohode pridalo ďalších 9 krajín. NAFTA platila až do roku 2020, kedy bola prezidentom Donaldom Trumpom, posilnená v podmienkach výroby automobilov a jej názov sa zmenil na Dohodu medzi Spojenými štátmi, Mexikom a Kanadou (United States–Mexico–Canada Agreement - USMCA) (Bondarenko, 2020; USTR, 2021; International Trade Administration, 2022).

NATO

North Atlantic Treaty Organisation (NATO) alebo Organizácia Severoatlantickej zmluvy je politická a vojenská aliancia krajín, ktorej cieľom je zabezpečiť slobodu a bezpečnosť členským štátom. Vznikla 4.4.1949 vo Washingtone ako výsledok článku 51 Charty OSN, ktorý hovorí o základom práve štátov na individuálnu alebo kolektívnu ochranu. Zakladajúcu zmluvu podpísali ministri zahraničných vecí Belgicka, Dánska, Holandska, Francúzska, Islandu, Kanady, Luxemburska, Nórska, Portugalska, USA, Talianska a Veľkej Británie. V priebehu rokov sa k NATO pridali ďalšie štáty a dnes je celkový počet

členov tejto organizácie 30. Pristúpením k tejto aliancii sa každý členský štát zaviazal podieľať sa nielen na rizikách, ale aj výhodách kolektívnej bezpečnosti. Slovensko sa členom NATO stalo v roku 2004 spolu s ďalšími 6 štátmi. Aliancia je otvorená vstupu nových štátov a presadzuje Členský akčný plán, ktorý im má pomôcť pripraviť sa na členstvo a splniť požiadavky pre vstup. V rámci politického zamerania podporuje demokratické hodnoty a vytvára priestor na diskusiu a spoluprácu pri riešení obranných a bezpečnostných problémov štátov. Vojenské zameranie NATO presadzuje mierové riešenie sporov, napriek tomu disponuje vojenskými silami, ktoré zabezpečujú úlohu krízového manažmentu. Jeho rozhodnutia sú vyjadrením spoločného zámeru všetkých 30 členov. NATO má významnú úlohu aj pri rôznych operáciách a misiách napríklad v oblasti Kosova, Stredozemného mora alebo Africkej únie. Okrem toho má spoluprácu v oblasti politiky a bezpečnosti aj so 40 nečlenskými krajinami (NATO, 2022).

NAJVYŠŠÍ KONTROLNÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Najvyšší kontrolný úrad (NKÚ) je orgán, ktorý vykonáva kontrolu v systéme verejného sektora. Jeho pôsobnosť je definovaná priamo v Ústave Slovenskej republiky. Podľa nej je NKÚ nezávislým orgánom, ktorý kontroluje hospodárenie s prostriedkami štátu, ktoré schvaľuje Národná rada SR alebo vláda SR, s majetkom, finančnými prostriedkami a záväzkami verejnoprávnych inštitúcií, obcí, vyšších územných celkov a pod. Zároveň NKÚ kontroluje spôsob vyrubovania daní, odvodov, cla, pokút alebo poplatkov a kontroluje aj dodržiavanie povinností, ktoré vyplývajú z finančno-ekonomických vzťahov. Svoju kontrolnú pôsobnosť môže uplatňovať voči vláde, ministerstvám, štátnym orgánom, obciam, vyšším územným celkom, štátnym účelovým fondom a mnohým ďalším. Okrem týchto povinností má v oblasti kontroly aj veľa iných kompetencií. Spravidla do konca marca predkladá Národnej

rade SR správu o svojej kontrolnej činnosti v minulom roku. Na čele NKÚ je predseda, ktorý je volený v Národnej rade na obdobie 7 rokov a zastupovať ho môže podpredseda. Najvyšší kontrolný úrad vykonáva kontrolu prostredníctvom svojich organizačných útvarov a zamestnancov. Medzi organizačné útvary patrí kancelária predsedu, expozitúry, odbory, oddelenia, osobný úrad a referáty. Kontrolóri pôsobiaci v NKÚ musia byť bezúhonní, mať príslušné vzdelanie a prax v kontrolnej činnosti. NKÚ sídli v Bratislave, no má tzv. expozitúry, ktoré sú regionálnymi pracoviskami úradu a nachádzajú sa vo všetkých

krajských mestá Slovenska, okrem Bratislavy, kde sídli centrála úradu (Nemec, 2004; Šramel, 2016; Najvyšší kontrolný úrad SR, 2022).

NAJVYŠŠÍ SÚD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Najvyšší súd Slovenskej republiky patrí do sústavy všeobecný súdov a nachádza sa na jej vrchole. Jeho primárna úloha spočíva v rozhodovaní o opravných prostriedkoch, čím zabezpečuje jednotný výklad práva na súdoch nižších stupňov (okresných, krajských súdoch a Špecializovanom trestnom súde). Na čele Najvyššieho súdu je predseda, ktorý je

menovaný prezidentom zo sudcov Najvyššieho súdu SR. Úlohou predsedu je riadiť Najvyšší súd a jeho spravovanie zabezpečuje kancelária Najvyššieho súdu. Predseda určuje

rozvrh práce, vykonáva dohľad nad dôstojnosťou a plynulosťou súdneho konania, dozerá na dodržiavanie zásad sudcovskej etiky a vybavuje sťažnosti. Predsedu v čase neprítomnosti zastupuje podpredseda. Ďalšími orgánmi súdu sú senát, plénum a kolégiá. Medzi právomoci Najvyššieho súdu patrí rozhodovanie o riadnych a mimoriadnych opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam okresných, krajských súdov a Špecializovaného trestného súdu. Ďalej rieši spory o vecnej príslušnosti, ktoré vznikajú medzi súdmi a orgánmi verejnej správy, o odňatí alebo prikázaní veci inému súdu, v správnych veciach rozhoduje ako prvostupňový súd a vykonáva prieskum rozhodnutí súdov. Sídлом Najvyššieho súdu SR je Bratislava (Šramel, 2016; Zákon č. 757/2004 Z. z.; Najvyšší súd SR, 2022).

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

Národná banka Slovenska (NBS) vznikla 1.1.1993 ako nezávislá centrálna banka Slovenskej republiky. Jej vznik sa opiera o zákon č. 566/1992 Zb. Od roku 2009 (prijatie eura) je súčasťou Eurosystemu

(systém centrálného bankovníctva eurozóny). Je právnickou osobou a sídli v Bratislave. Jej hlavným cieľom je udržiavanie cenovej stability. Na dosiahnutie tohto cieľa sa banka podieľa na spoločnej menovej politike, ktorá je určovaná Európskou centrálnou bankou, vydáva eurové bankovky a mince, riadi a zabezpečuje obeh peňazí, udržiava devízové rezervy a uskutočňuje devízové operácie. Celkovo prispieva k stabilite finančného systému a zabezpečuje fungovanie finančného trhu. NBS zastupuje Slovensku republiku v oblasti finančného trhu a spolupráce na medzinárodnej úrovni. Jej najvyšším orgánom je Banková rada, ktorá sa skladá zo šiestich členov. Jej členmi sú guvernér, dvaja viceguvernéri a traja ďalší členovia. Ich funkčné obdobie je šesť rokov. Guvernér a viceguvernéri sú po schválení Národnou radou na návrh vlády menovaní prezidentom Slovenskej republiky. Traja ďalší členovia sú menovaní na návrh guvernéra vládou Slovenskej republiky. Organizačná štruktúra banky sa skladá z odborov, oddelení a úsekov, pričom banka má aj 5 expozítúr. Tie sídlia v Nových Zámkoch, Banskej Bystrici, Žiline, Košiciach a Poprade a zabezpečujú pre potreby verejnosti a trhu dostatočný počet bankoviek a mincí v požadovanej kvalite (NBS, 2022; Zákon č. 566/1992 Zb.).

ΠΑΡΟΔΠÁ RADA SLOVENΣKEJ REPUBLIKY

Národná rada Slovenskej republiky je jediným ústavodarným

a zákonodarným orgánom Slovenskej republiky. Jej členmi je 150 poslancov, ktorí sú volení na štyri roky občanmi Slovenskej republiky. Poslanci vykonávajú svoj mandát osobne podľa svojho svedomia

a presvedčenia, resp. nie sú viazaní príkazmi. Národná rada Slovenskej republiky je uznášaniaschopná, ak je prítomná nadpolovičná väčšina poslancov na rokovaní (76). Na platné uznesenie ústava požaduje súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných poslancov (v minimalistickom vnímaní je to 39 poslancov). V prípade, že predmetom rokovania je návrh zákona, ktorým sa mení alebo dopĺňa Ústava Slovenskej republiky, je potrebný súhlas 3/5 všetkých poslancov zákonodarného zboru (Horváth, 2007). Do pôsobnosti Národnej rady Slovenskej republiky patrí najmä: uznášať sa na ústave, ústavných zákonoch a kontrolovať ich, ako sa dodržiavajú; ústavným zákonom schvaľovať zmluvu o vstupe do štátneho zväzku s inými štátmi a o vypovedaní takejto zmluvy; rozhodovať o návrhu na vyhlásenie referenda; zriaďovať zákonom ministerstvá a ostatné orgány štátnej správy; rokovať o programovom vyhlásení vlády, kontrolovať činnosť vlády a rokovať o dôvere vláde alebo jej členom; schvaľovať štátny rozpočet; rokovať o základných otázkach vnútornej, medzinárodnej, hospodárskej sociálnej a inej politiky atď. V tomto kontexte má Národná rada Slovenskej republiky pôsobnosť vo viacerých oblastiach: ústavodarná a zákonodarná (prijímanie a schvaľovanie bežných zákonov a ústavných zákonov);

kontrolná (vo vzťahu k vláde Slovenskej republiky); kreačná (v oblasti vnútornej politiky štátu a v oblasti parlamentnej autonómie) (Palúš, 2016; Horváth, 2019).

NÁRODNÝ BEZPEČNOSTNÝ ÚRAD

Národný bezpečnostný úrad je ústredným orgánom štátnej správy pre ochranu utajovaných skutočností, šifrovú službu, kybernetickú bezpečnosť a dôveryhodné služby. Zriadenie úradu historicky súvisí s rokovaniami o vstupe Slovenskej republiky do EÚ a NATO, v rámci ktorých vznikla požiadavka na vytvorenie nezávislej inštitúcie, ktorá by zodpovedala za ochranu utajovaných skutočností a šifrovú ochranu informácií. Úrad začal pôsobiť 1. novembra 2001 prevzatím potrebných kompetencií od Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Ďalšie kompetencie úradu pribúdali postupne. V roku 2002 sa rozšírili o oblasť elektronického podpisu, od 1. septembra 2014 úrad poskytuje Súdnej rade Slovenskej republiky podklady pre posudzovanie spôsobilosti kandidátov na sudcov a 1. januára 2016 úrad prevzal zodpovednosť za problematiku kybernetickej bezpečnosti. Na čele tohto úradu stojí riaditeľ, ktorého volí a odvoláva Národná rada Slovenskej republiky (Národný bezpečnostný úrad, 2022).

NEDEMOKRATICKÝ REŽIM

Nedemokratický režim predstavuje politický a spoločenský systém, v ktorom sú obyčajne porušované základné ľudské práva a slobody. S týmito politickými a spoločenskými usporiadaniami máme relatívne veľa skúseností. Na druhú stranu je potrebné poznamenať, že nevedomosť o tienistých stránkach ľudských dejín a nezáujem mladej generácie o históriu vo všeobecnosti, neustále živia riziko návratu podobných typov politických systémov a rovnako aj tvorbu nových,

doposiaľ nepoznaných politických režimov. V odbornej literatúre sa stretávame aj s pojmom

totalitarizmus, ktorý sa stal synonymom toho najhoršieho, čo človek stvoril v modernej dobe, synonymom toho najhoršieho v človeku (Řichová, 2000). Najznámejšími nedemokratickými režimami vo svete boli fašistický a komunistický režim. Ich spoločnými charakteristikami sú (Friedrich, 1953):

- Oficiálna ideológia – všetci členovia spoločnosti ju prijímajú a akceptujú
- Jediná masová politická strana – na čele stojí spravidla jeden vodca, politická strana je hierarchicky organizovaná a je nadradená štátu a jeho inštitúciám
- Monopol na kontrolu všetkých prostriedkov ozbrojenej moci – pod dohľadom politickej strany
- Úplná kontrola prostriedkov masovej komunikácie – prítomná cenzúra a všadeprítomný vplyv politickej strany

- Systém fyzickej a psychologickej kontroly spoločnosti prostredníctvom polície – snaha kontrolovať ľudské myslenie a odstránenie individualít.

НЕИНВЕСТИЧНЫЙ ФОНД

Neinvestičné fondy sú v zákone definované ako neziskové právnické osoby, ktoré združujú peňažné prostriedky na plnenie všeobecne prospešného účelu alebo za účelom humanitnej pomoci

jednotlivcom a skupinám v ohrození života alebo postihnutých živelnou pohromou. Základným rozdielom vo vzťahu k nadácií je teda skutočnosť, že neinvestičný fond sústreďuje výhradne finančné prostriedky (zákon 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch). Všeobecne prospešný účel je podobne ako v prípade nadácií definovaný ako rozvoj a ochrana duchovných hodnôt, ochrana ľudských práv, ochrana a tvorba životného prostredia, zachovanie prírodných a kultúrnych hodnôt, ochrana a podpora zdravia a vzdelávania, rozvoj sociálnych služieb. Fond môže byť podľa zákona zriadený fyzickou aj právnickou osobou, jeho názov musí obsahovať pomenovanie „neinvestičný fond“ aspoň v skratke (n.f.) a jeho zriadenie prebehne podpisom zriaďovacej listiny alebo zmluvy (Richvalský, 2021).

NEZISKOVÁ ORGANIZÁCIA

Tento typ organizácie tretieho sektora je v zákone definovaný ako právnická osoba poskytujúca všeobecne prospešné služby za vopred určených podmienok, platných rovnako pre všetkých používateľov. Vo všeobecnosti platí, že jej zisk sa nesmie použiť v prospech zakladateľov, členov ani zamestnancov, ale v celom rozsahu na zabezpečenie všeobecne prospešných služieb. Tieto služby sú v zákone definované ako ochrana ľudských práv a základných slobôd, poskytovanie sociálnej pomoci a humanitárna starostlivosť, poskytovanie zdravotnej starostlivosti, služby na podporu regionálneho rozvoja a zamestnanosti, tvorba a ochrana životného prostredia a ochrana zdravia obyvateľstva,

tvorba, rozvoj, ochrana, obnova a prezentácia duchovných a kultúrnych hodnôt, výskum, vývoj, vedecko-technické služby a informačné služby, vzdelávanie, výchova a rozvoj telesnej kultúry a zabezpečovanie bývania, správy, údržby a obnovy bytového fondu (zákon č. 213/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch). Túto organizáciu môže založiť fyzická či právnická osoba, ale aj štát a vzniká podpisom zakladacej listiny. Jej názov musí obsahovať označenie „nezisková organizácia“ alebo skratku n.o. (Richvalský, 2021).

OBČIANSKA SPOLOČNOSŤ

Občianska spoločnosť predstavuje priestor nielen pre spontánne, ale aj organizované aktivity občanov a obyvateľov demokratického a právneho štátu. Pri týchto úvahách odborná verejnosť vychádza z predpokladu, že zrelá

občianska spoločnosť dokáže efektívne stimulovať ekonomický, hospodársky, politický a sociálny rozvoj spoločnosti (Ondrušek, Fialová, Gušťařík, Miková, Paulíniová, Smieška, 2017). Výsledkom takéhoto vnímania a prístupu je harmonické spolunažívanie občanov a obyvateľov štátu s pozitívnym účinkom na spôsob a kvalitu života. Existuje veľké množstvo prístupov k formulácii definície občianskej spoločnosti, no napriek tomu ani jednu dnes odborná verejnosť nevie označiť za univerzálnu. Jednou z mnohých je aj definícia, ktorú širšej verejnosti ponúka

socioekonomického prínosu neziskového sektora a stavu a trendov rozvoja občianskej spoločnosti (2020, s. 21):

„Občianska spoločnosť je prechodnou oblasťou umiestnenou medzi štátom a rodinou, ktorá obsahuje organizované skupiny alebo združenia, ktoré sú oddelené od štátu, tešia sa istej miere autonómie vo vzťahu k štátu a sú dobrovoľne vytvorené členmi spoločnosti s cieľom ochraňovať alebo rozširovať svoje záujmy, hodnoty alebo identity.“

OBČIANSKY SEKTOR

Občiansky sektor je inštitucionalizovaným vyjadrením života občianskej spoločnosti. Tvoria ho organizácie, ktoré sú formou dobrovoľného združovania občanov zdieľajúcich spoločné hodnoty a ochotných spolupracovať na spoločnom diele. Na margo občianskeho sektora možno konštatovať, že je na štáte relatívne nezávislý (je súčasťou súkromného sektora), jeho činnosti nie sú vedené ziskovým motívom, viažu sa na uspokojovanie záujmov určitej

komunity (v tomto kontexte je súčasťou verejného sektora). Práve z tohto dôvodu viaceri autori odporúča, aby sa o občianskom sektore hovorilo ako o špecifickom treťom sektore, v ktorom sa neziskové organizácie riadia určitými pravidlami (Machyniak, 2020). Tie sa líšia od zákonov trhu i od fungovania štátu a jeho inštitúcií. Organizácie občianskeho sektora tvoria nevyhnutný inštitucionálny rámec, umožňujúci občanom združovanie a spoločné ovplyvňovanie verejných záležitostí v úlohe partnerov inštitúcií štátu a trhu. Občiansky sektor, resp. jeho subjekty sú život človeka veľmi dôležité, nakoľko plnia nezastupiteľné alebo len veľmi ťažko zastupiteľné úlohy (zo strany štátu). Občiansky sektor a jeho subjekty sa objavujú práve tam, kde z nejakého dôvodu zlyhávajú inštitúcie štátu. Práve z tohto dôvodu občiansky sektor plní sociálnu funkciu, ktorá vychádza z predpokladu, že prostredníctvom občianskeho sektora sa realizujú činnosti, o ktoré ľudia prejavujú záujem (Klus, 2007), resp. majú záujem sa v týchto činnostiach realizovať.

OBČIANSKE ZDRUŽENIE

Tento inštitút vychádza z práva občanov zakladať spolky, spoločnosti, zväzy, hnutia, kluby a iné občianske združenia, ako aj odborové organizácie (ďalej len „združenia“) a združovať sa v nich. Občianske združenie na základe platnej legislatívy vzniká registráciou. Registráciu môžu podávať najmenej traja občania, z ktorých aspoň jeden musí byť

starší ako 18 rokov. Návrh na registráciu sa podáva Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky. Ciele ich činnosti nie sú taxatívne definované, sú vymedzené len negatívne - teda

nesmú porušovať Ústavu SR, zákony a iné právne dokumenty záväzné pre SR (Zákon 83/1990 Zb. o združovaní občanov). V podmienkach Slovenskej republiky svoju činnosť vykonáva viac ako 50 tisíc občianskych združení (Richvalský, 2021).

ОБЕЦНІЕ ЗАСТУПИТЕЛСТВО

Obecné zastupiteľstvo je kolektívny orgán obce, ktorý sa skladá z poslancov volených priamo obyvateľmi obce na obdobie 4 rokov. Je

orgánom, ktorý rozhoduje o najdôležitejších otázkach života v obci. Počet poslancov určuje pred voľbami obecné zastupiteľstvo a závisí od počtu obyvateľov obce. Zastupiteľstvo obce sa musí skladať minimálne z troch poslancov a maximálne zo 41 poslancov (v závislosti od veľkosti obce). Zastupiteľstvo si podľa potreby môže zriadiť poradné, kontrolné a výkonné orgány ako napríklad obecná rada, komisie, obecná polícia alebo útvar hlavného kontrolóra (Zákon č. 369/1990 Zb.). Žiadna právomoc nesmie byť zverená starostovi aj obecnému zastupiteľstvu zároveň. Voči starostovi je obecné zastupiteľstvo rovnocenným orgánom a teda nie sú vo vzťahu nadradenosti a podriadenosti. Medzi základné úlohy obecného zastupiteľstva patrí určovanie zásad hospodárenia a nakladania s majetkom obce, schvaľovanie rozpočtu, schvaľovanie územného plánu obce, rozhodovanie o zavedení alebo zrušení miestnej dane, vyhlasovanie miestneho referenda, určovanie platu starostu či schvaľovanie dohody o medzinárodnej spolupráci (Klimovský, 2014). Pri mestách sa označuje ako mestské zastupiteľstvo a pri mestských častiach ide o tzv. miestne zastupiteľstvo. Mestské

zastupiteľstvo zároveň môže v mestských častiach zriaďovať svoje výbory. Poslanec zastupiteľstva nemôže zároveň vykonávať funkciu starostu, zamestnanca obce alebo štatutárneho orgánu rozpočtovej či príspevkovej organizácie (Tekeli, 2016).

OECD

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) alebo Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj je medzivládna organizácia, ktorá bola založená 20 členskými krajinami 30.9.1961. Jej sídlo je v Paríži a má 38 členov. Jej cieľom je dosiahnutie trvalo-udržateľného hospodárskeho rastu a zamestnanosti, zvyšovanie životnej úrovne členských štátov a rozširovanie setového obchodu. Umožňuje spoluprácu členských štátov pri riešení spoločných výziev, rozvíjanie globálnych noriem, zdieľanie skúseností a podporu politik pre lepší život. Poskytuje priestor pre odbornú diskusiu o hospodárskych otázkach, životnom prostredí a zamestnanosti. Vypracováva odborné štúdie a štatistiky o ekonomických ukazovateľoch. Slovenská republika sa stala členom OECD 14.12.2000.

Kontakt s OECD zabezpečuje vedúci Stálej misie Slovenskej Republiky pri OECD. Medzi orgány OECD patrí Ministerská schôdza Rady OECD ako vrcholný

orgán, Rada OECD, ktorá je najvyšším rozhodovacím orgánom, Sekretariát OECD ako výkonný orgán zabezpečujúci komunikáciu medzi členmi, Výbory OECD ako pracovné orgány a pracovné skupiny. Na čele tejto organizácie je Generálny tajomník, ktorého volebné obdobie je 5 rokov (Úrad vlády SR, 2014; Ministerstvo financií SR, 2019; OECD, 2022).

PARLAMENTNÁ FORMA VLÁDY

Parlamentnú formu vlády charakterizuje fungovanie dvoch dynamizujúcich sa ústavných inštitútov, ktorými sú parlament a vláda. Túto sústavu a ich vzájomné vzťahy dopĺňa nezávislý úrad prezidenta (Hartmann, 2005). Výkonná moc na základe svojej vnútornej štruktúry v tejto forme vlády predstavuje duálny výkon moci. Základným princípom parlamentnej formy vlády je zvrchovanosť zákonodarného zboru. Parlamentné vlády preto nepredpokladajú striktné oddelenie legislatívnej a výkonnej moci. Vzájomný vzťah dopĺňa dvojnásobnosť členstva v parlamente a vo vláde, ktoré je prípustné a politicky dokonca bežné v parlamentnej forme vlády. Napriek tomu, že to teória a rovnako aj prax v niektorých krajinách umožňujú, na Slovensku to možné nie je (ak sa z radov poslancov niekto stane členom vlády, jeho mandát nezanikne, resp. sa neuplatňuje a na jeho miesto nastupuje náhradník). Parlamentná forma vlády je typickým príkladom pre väčšinu krajín Európy (Sartori, 2001). Inšpiráciou pre tieto krajiny sa stal britský model vládnutia, ktorého prvky sú v zmenenej alebo nezmenenej podobe prítomné vo všetkých krajinách s parlamentnou formou vlády.

PARTICIPÁCIA

Participácia je pojmom, ktorý sa v našom slovníku objavuje najmä po roku 1989. A to z logických dôvodov. Po nežnej revolúcii získali občania a obyvatelia štátu možnosť podieľať sa na riadení modernej a demokratickej spoločnosti. Najčastejším spôsobom ako ľudia

participujú na politickom systéme je prostredníctvom volieb a volebného procesu (Machyniak, 2019). V tomto kontexte sa teda okrem práva voliť (aktívneho volebného

práva) myslí aj právo byť volený, resp. uchádzať sa o priamo volenú verejnú funkciu (pasívne volebné právo). Moderný občan a obyvateľ sa teda po dovriešení dospelosti môže zúčastniť niekoľkých druhov volieb na všetkých úrovniach štátu. Podobnú kategóriu tvorí aj účasť na celoštátnom, regionálnom a miestnom referende. Týmto taxatívnym vymedzením však možnosti participácie v žiadnom prípade nekončia. Za mnohé iné možno spomenúť petičné právo, prípade osobnú účasť na zasadnutí zákonodarného zboru, zasadnutí zastupiteľstva vyššieho územného celku, zasadnutí zastupiteľstva mesta alebo obce. Možno sem zaradiť aj mnohé občianske iniciatívy v rámci tretieho sektora (Richvalský, 2021).

PARTICIPATÍVNY ROZPOČET

Participatívny rozpočet je jedným z demokratických nástrojov, ktorý podporuje priame zapájanie občanov do správy vecí verejných.

V prípade participatívneho rozpočtu majú občania možnosť podieľať sa na rozhodovaní o verejných zdrojoch mesta, obce či vyššieho územného celku.

Občania sú teda priamo

zapojení do politických rozhodnutí a majú príležitosť nielen stanovovať priority, ale aj sledovať alokáciu verejných zdrojov. Participatívny rozpočet podporuje aj verejné vzdelávanie, občiansky aktivizmus a napomáha kreovaniu reformy administratívy. Zároveň v rámci neho nedochádza len ku stretu občana s orgánmi mesta, ale aj k vzájomnému stretávaniu sa občanov. Hlavným princípom participatívneho rozpočtovania je rovnosť, keďže zapojiť sa do neho môže každý občan a hlas každého občana má rovnakú váhu. Participatívny rozpočet je prostriedkom pre vytvorenie verejnej diskusie medzi občanmi a subjektmi verejnej správy. Obsahom diskusie môžu byť nielen navrhované projekty, ale aj vízia budúcnosti územia. Tento nástroj sa vo svete uplatňuje na miestnej, regionálnej aj národnej úrovni. Vznik participatívneho rozpočtu sa viaže k brazílskemu mestu Porto Alegre. V súčasnosti majú s participatívnym rozpočtom skúsenosti všetky kontinenty sveta. Významnú pomoc v súvislosti s mechanizmom participatívneho rozpočtu poskytuje Svetová banka. Participatívny rozpočet sa využíva aj na zmiernenie dopadov ekonomickej krízy, ako to bolo v prípade Portugalska a Španielska v rokoch 2008-2010. Práve

Portugalsko ako prvé zaviedlo participatívny rozpočet aj na národnej úrovni v roku 2018 (Brutovská, Hrehová, 2019; Košťial, 2020; Hrabínová, 2022).

PETIČNÉ PRÁVO

Petičné právo je jedným zo základných občianskych práv. Tento inštitút sa uplatňuje vo viacerých demokratických krajinách európskeho kontinentu. V najširšom ponímaní sa petíciou rozumie tzv.

žalobné právo, prostredníctvom ktorého sú občania štátu oprávnení obracať sa so svojimi návrhmi, požiadavkami a sťažnosťami na príslušné orgány štátu, vrátane orgánov miestnej samosprávy (Konečný a Konečný, 2009). Petičné právo v podmienkach Slovenskej republiky vychádza z predpokladu, že každý má právo sám alebo s inými, obracať sa vo veciach verejného záujmu so žiadosťami, návrhmi a sťažnosťami na orgány verejnej moci. Vo všeobecnosti platí, že petícia nesmie vyzývať k porušovaniu ústavy, zákonov a pod. Vo výkone petičného práva nie je možné z princípu nikomu brániť, rovnako uskutočnenie petičnej akcie nesmie byť nikomu na ujmu. Každá petícia musí spĺňať isté formálne náležitosti. V každej petícii musí byť uvedená kontaktná osoba, ktorá je oprávnená na zastupovanie v styku s orgánom verejnej moci, a ktorá dovŕšila vek 18 rokov. V prípade, že je vytvorený petičný výbor, zástupcu určujú členovia petičného výboru. Samotný petičný hárok musí spĺňať formálne náležitosti (osoba podporujúca petíciu je povinná uviesť

čitateľne svoje meno, priezvisko, adresu pobytu a svoj podpis. Takáto petícia musí byť v písomnej podobe, označená slovom „petícia“ a musí obsahovať predmet petície v kontexte verejného alebo iného spoločenského záujmu).

POLITICKÁ STRANA

Politická strana je dôležitou súčasťou politických systémov a to nielen parlamentnej formy vlády. Ide o združenie osôb, ktorých spájajú spoločné politické hodnoty a záujmy. Ambíciou každej politickej strany je tak získať moc, resp. podieľať sa na vládnutí (Mihálik, 2017). Len tak dokáže politická strana realizovať svoj volebný program. Členstvo v politických stranách je dobrovoľné a exkluzívne, nakoľko nie všetci, ktorí o to požiadajú, sa automaticky stávajú členmi politickej strany. O tejto skutočnosti najčastejšie rozhoduje predsedníctvo politickej strany. Z hľadiska členstva a histórie vzniku politických strán môžeme

hovoriť o niekoľkých kategóriách politických strán. Prvé politické strany označujeme za kádrové alebo elitné politické strany. Ich členmi totiž mohli byť len elity, resp. tí členovia spoločnosti,

ktorí disponovali istou mierou prestíže (šľachtici), majetku alebo vzdelania. Iným typom politických strán boli masové politické strany. Členmi masových politických strán boli teda masy (robotníkov, poľnohospodárov, remeselníkov a pod.). S typom všeludovej politickej strany prišiel nemecký autor Otto Kirchheimer, ktorý túto politickú stranu spája so všetkými oblasťami spoločenského života (robotníci, poľnohospodári, bankári, podnikatelia, živnostníci a pod.). Snaží sa tak

osloviť čo najširšie spektrum voličov a prirodzene aj členov. Posledným typom politických strán sú kartelové politické strany, resp. strany dnešného typu. Podľa politológov Petera Maiera a Richarda Katza ide o posledný vývojový stupeň moderných politických strán. V tomto kontexte členstvo v politickej strane zohráva marginálnu úlohu, nakoľko financovanie tohto typu politických strán je viazané na zdroje štátneho rozpočtu.

POLITIKA

Politika ako pojem môže mať nespočetne veľa významov. Kým anglický jazyk má niekoľko výrazov pre pojem politika (polity, politics, policy), v

slovenskom jazyku si musíme vystačiť s univerzálnym slovom „politika“ (Machyniak, 2020).

Napriek tomu, v kontexte verejnej politiky (praktického života) akceptujeme všetky dimenzie tohto pojmu bez toho,

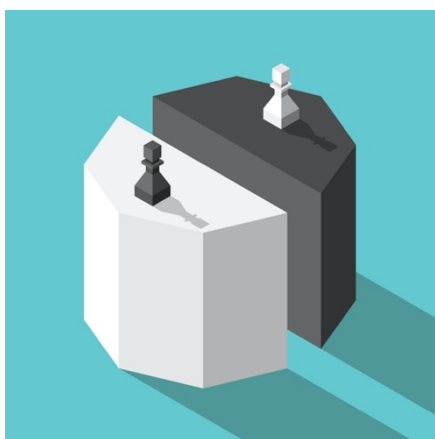

aby sme si to uvedomovali. Pojem „polity“ označuje inštitucionálnu a normatívnu stránku politiky, teda konkrétnu existenciu alebo požadovaný politický poriadok. Je vyjadrením priestoru, v ktorom sa politika odohráva (ústava, právny poriadok, tradícia). Polity normatívne určuje pravidlá hry pre politických aktérov. Pojem „politics“ postihuje dynamický proces vytvárania politiky, v ktorom sa stretávajú najrôznejšie záujmy a prostredníctvom konfliktu alebo konsenzu sa presadzujú alebo naopak strácajú svoju politickú relevanciu. Obsahom tohto pojmu je proces uskutočňovania politickej vôle a politických rozhodnutí. Zahŕňa napríklad boj o účasť na moci a potvrdenie jej

legitimity u jednotlivých politických aktérov, proces participácie na tvorbe verejnej politiky a pod. Pojem „policy“ vyjadruje politiku v zmysle prijatých stratégií a riešení. Označuje obsah politiky, jej výsledok, konkrétnu stratégiu, na základe ktorej sa realizujú idey alebo vzniká potreba nového spôsobu riešenia existujúcich spoločenských problémov (Malíková, Daško, 2018).

POLOPREZIDENTSKÁ FORMA VLÁDY

Poloprezidentská forma vlády alebo semiprezidentský systém, tak ako ho poznáme dnes sa vyvinul vo Francúzsku prijatím Ústavy V. Francúzskej republiky. Táto ústava priniesla značné odklonenie od klasickej parlamentnej formy vlády. Realizáciou svojho obsahu posilnila postavenie a moc prezidenta vo vzťahu k vláde a parlamentu (Perottino, 2005). Snahou tvorcov ústavy bolo vytvorenie vládnej formy, ktorá by vychádzala z najlepších vlastností klasickej parlamentnej a prezidentskej formy vlády. V súčasnosti je semiprezidentský systém na križovatke týchto dvoch foriem vlády a čerpá z oboch týchto systémov. Keďže v semiprezidentskom systéme je vláda závislá od parlamentu (podobne ako v parlamentnej forme vlády), má prezident vďaka parlamentnej väčšine možnosť kontrolovať vládu (Mihálik, 2017). Pre správne fungovanie semiprezidentského systému je nevyhnutná pozitívna komunikácia medzi prezidentom a väčšinovou stranou v zákonodarnom zbore. Oveľa lepšie však tento systém funguje, pokiaľ prezident a vláda na čele s premiérom vystupujú

voči parlamentu jednotne. Pokiaľ kľúčové ústavné inštitúcie reprezentujú odlišné politické sily, hrozí riziko kohabitácie.

PRESEDA VYŠŠIEHO ÚZEMNÉHO CELKU

Predseda vyššieho územného celku je základným orgánom samosprávneho kraja. Na základe územno-správneho členenia sa Slovenská republika skladá z 8 Vyšších územných celkov, samosprávnych krajov. Predseda je volený obyvateľmi kraja v priamych voľbách na obdobie 4 rokov a za predsedu môže byť zvolený obyvateľ kraja, ktorý má minimálne 25 rokov. Funkčné obdobie predsedu sa skončí vtedy, keď novozvolený predseda zloží svoj sľub. Predseda je štatutárnym orgánom a zastupuje kraj navonok, má teda rozhodovacie aj výkonné právomoci. Disponuje právomocou pozastaviť výkon uznesenia zastupiteľstva, ak sa domnieva, že toto uznesenie môže byť

v rozpore so zákonom alebo nevýhodné pre samosprávu kraj. Medzi úlohy predsedu patrí zvolávanie a vedenie zastupiteľstva podľa potreby, minimálne však raz za dva

mesiace. V prípade, že o zasadnutie požiadajú viac ako tretina poslancov, predseda zvolá zastupiteľstvo do 7 dní. Kompetenciou predsedu je aj podpisovanie nariadení a uznesení zastupiteľstva. Okrem toho zvoláva spravidla raz za mesiac predsedov komisií, s ktorými rokuje o dôležitých otázkach samosprávneho kraja. Predsedu môže zastupovať podpredseda a to v rozsahu, ktoré určí zastupiteľstvo kraja (Zákon č. 302/2001 Z. z.; Kováčová, 2011; Klimovský, 2014).

PREZIDENTSKÁ FORMA VLÁDY

Prezidentská forma vlády alebo prezidentský systém sa bežne spája s priamou voľbou, resp. s voľbou, ktorá zodpovedá logike priamej voľby (Říchová 2007). Prezidentský systém vládnutia sa vyznačuje ústavnou a politickou delbou medzi legislatívou a exekutívou (Heywood, 2005). Táto delba v americkom politickom systéme predstavuje dualizmus vo

výkone moci, ktorý sa prejavuje striktným oddelením exekutívy od legislatívy a výškou ich vzájomnej autonómie (Klokočka, 1996). Popri sebe teda existujú dve nezávislé inštitúcie štátnej moci, pričom obe majú zdroj legitimity odvodený od voličov. Prezident sa vedľa parlamentu stáva reprezentantom ľudu, čo vyzdvihuje nezávislosť jeho úradu. Fakt, že prezident nie je závislý na zákonodarnom zbore mu umožňuje voľnejší výkon politickej moci, ktorý je v podmienkach USA predpokladom stabilného fungovania politického systému. Vo vzťahu legislatívy a exekutívy platí, že nikto z ústavných činiteľov nemôže byť členom exekutívy a legislatívy zároveň (Pelinka, 2004). Keďže je prezident hlavou štátu a zároveň jediným predstaviteľom výkonnej moci, ide z pohľadu vnútornej štruktúry o monistický výkon politickej moci. Treba však poznamenať, že vedľa prezidenta existuje vláda, ktorej členovia sú menovaní a odvolávaní prezidentom. Túto vládu však nemožno vnímať v európskom ponímaní, pretože v tomto prípade ide o poradný orgán prezidenta. Jeho závery majú charakter odporúčaní, resp. nie sú záväzné pre prezidenta Spojených štátov Amerických.

PREZIDENT SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Prezident Slovenskej republiky je hlavou štátu. Jeho základnou úlohou je reprezentácia nielen do vnútra štátu, ale aj v rámci medzinárodných vzťahov, resp. vo vzťahu k zahraničným krajinám a nadnárodným inštitúciám. Jeho rozhodovanie má za úlohu zabezpečiť správne fungovanie ústavných orgánov a svoje právomoci a povinnosti vykonáva na základe vlastného svedomia ako aj presvedčenia. Prezident

je volený priamo občanmi na obdobie 5 rokov a kandidát musí mať vek minimálne 40 rokov (Zákon č. 460/1992 Zb). Napriek tomu, že má pomerne slabé (reprezentatívne) postavenie, keďže Slovenská republika funguje na princípe parlamentnej demokracie, disponuje viacerými právomocami. Medzi jeho základné právomoci patrí zvolávanie ustanovujúcej schôdze Národnej rady Slovenskej republiky, podpisovanie zákonov, menovanie a odvolávanie predsedu a členov vlády, udeľovanie vyznamenaní, menovanie a odvolávanie sudcov Ústavného súdu, odpustenie či zmiernenie trestov alebo vyhlásenie referenda (Horváth, 2005). Významnou právomocou prezidenta je aj možnosť vrátiť zákon Národnej rade v prípade, že s ním nesúhlasí (relatívne právo veta – poslanci môžu nadpolovičnou väčšinou Národnej rady Slovenskej republiky veto prezidenta prelomiť). Prezident je za správne vykonávanie svojich povinností zodpovedný Národnej rade Slovenskej republiky, ktorá ho môže odvolať v prípade, že prezident spácha vlastizradu alebo úmyselne porušuje ústavu. Okrem Národnej

rady Slovenskej republiky môžu prezidenta odvolať aj občania a to prostredníctvom ľudového hlasovania (Domin, 2015).

PRIAMA DEMOKRACIA

Priama demokracia je súčasťou viacerých moderných politických systémov. Pomerne dobré skúsenosti s ňou majú obyvatelia Švajčiarskej konfederácie. S priamou demokraciou sa však stretávame už v období antického Grécka (Machyniak, 2021). Ak hovoríme o priamej demokracii, tak máme na mysli takú demokraciu, kde ľudia rozhodujú priamo o veciach verejných. Ak sa na chvíľu vrátíme do antického Grécka

a podoby, akú demokracia mala v tom období zistíme, že sa od súčasnej demokracie výrazne líšila. V tejto súvislosti si je potrebné uvedomiť, že demokracia za čias Aristotela a Platóna nebola pre všetkých ľudí. Existovala hŕstka slobodných občanov – tí disponovali právom rozhodovať o veciach verejných priamo. V praxi to mohlo vyzeráť tak, že sa zišli na námestí a jednoduchým hlasovaním rozhodovali o tom, či budú konkrétne veci prijaté alebo neprijaté. Vzhľadom k tomu, že dnes disponuje volebným právom nespočetne veľa ľudí (a také veľké námestia nemáme), je rozhodovanie o veciach verejných priamo v takej podobe a rozsahu, nemožné. Práve z tohto dôvodu bola priama demokracia nahradená demokraciou nepriamou. Napriek tomu, že dnes za nás rozhodujú zvolení zástupcovia – politici a politické strany, náš politicko – spoločenský poriadok disponuje niektorými inštitútmi priamej

demokracie. Medzi takého inštitúty zaraďujeme petičné právo a referendum.

PRINCÍPY VOLEBNÉHO PRÁVA

Princípy volebného práva zohrávajú vo volebnom procese kľúčovú hodnotovú úlohu. Vo všeobecnosti medzi princípy volebného práva zaraďujeme (Orosz a kol., 2015):

1. princíp všeobecnosti – tento princíp znamená, že volebným právom disponujú všetci, ktorí sú na to zákonom oprávnení. V podmienkach Slovenskej republiky sú občania a obyvatelia, ktorí v deň volieb dovърšili vek 18 rokov.
2. Princíp rovnosti – tento princíp znamená, že hlas každého jednotlivca, ktorý disponuje aktívnym volebným právom má rovnakú hodnotu. V praxi to znamená, že nezáleží na ekonomickom, sociálnom, politickom statuse voliča, jediným rozhodujúcim kritériom matematická hodnota „jeden“. Zjednodušene tak možno povedať, že neexistujú „rovni a rovnejší.“
3. Princíp priamosti – tento princíp znamená, že volieb sa zúčastňujeme priamo (osobne). Volebné právo môžeme teda využiť len my sami, resp. nemôžeme jeho výkonom niekoho poveriť.
4. Princíp tajnosti – tento princíp je demokraciu a výkon demokratického práva voliť kľúčový. V praxi sa tento princíp uplatňuje tak, že „krúžkovanie“ uskutočňujeme za tzv. plentou.

Následne volebný hlasovací lístok vkladáme do obálky, zalepíme a vhadzujeme do volebnej schránky. Týmto spôsobom je zabezpečená tajnosť volieb.

PROCES TVORBY VEREJNEJ POLITIKY

Proces tvorby verejnej politiky je mnohohrstevnatým dynamickým procesom, ktorého sa zúčastňuje nespočetné množstvo aktérov verejnej politiky. Napriek tomu, že celkový počet aktérov verejnej politiky je len veľmi ťažko zistiteľný, vieme v teoretickej rovne identifikovať fázy procesu tvorby verejnej politiky, na ktorých sa jednotliví aktéri podieľajú. Na tomto mieste pokladáme za dôležité upozorniť, že existuje niekoľko

modelov, ktorých ambíciou je samotný proces tvorby politiky popísať, no žiaden z nich nie je univerzálny (Machyniak, 2018). V našej reflexii procesu tvorby verejnej politiky nám postačuje cyklus pozostávajúci zo

štyroch kľúčových fáz. Prvou fázou je identifikácia verejnej politiky, resp. problému, ktorý je potrebné v spoločnosti riešiť. Akonáhle je tento problém jasne pomenovaný a definovaný, môžeme pristúpiť k druhej fáze tohto cyklu a tou je rozhodnutie o tom, akým spôsobom bude tento problém riešený. Po tejto fáze nasleduje fáza implementácie, resp. zavedenie prijatých a schválených opatrení na odstránenie problému do praxe (Malíková, Daško, 2018). V tejto súvislosti majú aktéri zodpovední za implementáciu verejnej politiky široký okruh nástrojov na jeho odstránenie. Poslednou fázou tohto dynamického cyklu je evaluácia, resp. vyhodnotenie takej skutočnosti, akou je úspech alebo neúspech

uskutočnených krokov v snahe o odstránenie problému vo verejnej politike (Potůček a kol., 2016).

PROKURATÚRA

Prokuratúra Slovenskej republiky je orgán verejnej moci, ktorý sa vyznačuje monokratickým riadením, na jej čele je jedna osoba (generálny prokurátor) a hierarchickým usporiadaním. V rámci jej štruktúry pôsobia prokurátori vo vzťahu nadradenosti a podradenosti. Jej základným cieľom je ochrana práva a právom chránené záujmy fyzických aj právnických osôb a štátu. Na jej čele je generálny prokurátor, ktorého na obdobie sedem rokov menuje prezident na návrh Národnej rady SR. V pôsobnosti generálneho prokurátora je riadenie celej prokuratúry, kontrola činnosti prokurátorov a vydávanie služobných predpisov a pokynov. Štruktúra prokuratúry sa skladá z Generálnej prokuratúry, Krajských a Okresných prokuratúr a Úradu špecializovanej prokuratúry. Prokuratúra patrí medzi kontrolné orgány ochrany práva a vykonáva opatrenia na predchádzanie porušovaniu

zákonnosti, zisťuje a odstraňuje takéto porušenia a obnovuje porušené práva, resp. vyvodzuje zodpovednosť za ich porušenie. Plní kontrolnú funkciu v podobe

dozoru prokuratúry nad dodržiavaním zákonosti, aplikuje samotné právne predpisy a vykladá právne ustanovenia. Prokuratúra má osobitné postavenie, nepatrí do zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci, ale je orgánom nezávislým od akýchkoľvek vonkajších vplyvov (Generálna prokuratúra SR, 2013; Šramel, 2016; Strémy, Popélyová, Ozoráková 2021).

PROTIMONOPOLNÝ ÚRAD SR

Protimonopolný úrad Slovenskej republiky je nezávislý ústredný orgán štátnej správy Slovenskej republiky pre ochranu hospodárskej súťaže a koordináciu štátnej pomoci. Úrad

zasahuje v prípadoch kartelov, zneužívania dominantného postavenia, vertikálnych dohôd, kontroluje koncentrácie, ktoré spĺňajú notifikačné kritériá a posudzuje konanie orgánov štátnej správy a samosprávy v prípade, že sa dopustia obmedzenia súťaže a taktiež zabezpečuje ochranu hospodárskej súťaže v oblasti štátnej pomoci. Na čele tohto úradu je predseda, ktorého vymenúva prezident Slovenskej republiky na návrh vlády. Jeho funkčné obdobie je stanovené na päť rokov (Protimonopolný úrad SR, 2022).

RADA EURÓPY

Rada Európy sa označuje skratkou CEO z anglického spojenia Council of Europe. Ide o medzinárodnú a medzivládnu organizáciu, ktorá spája európske štáty s cieľom chrániť ľudské práva, posilňovať demokraciu, rozvíjať európsku kultúru, harmonizovať práva európskych krajín a chrániť životné prostredie. Jej zámerom je aj napomáhanie krajinám východnej Európy pri modernizácii. Vznikla v roku 1949 a ide o najstaršiu medzinárodnú politickú organizáciu Európy. Jej sídlo je vo francúzskom Štrasburgu a ako pracovný jazyk používa angličtinu a francúzštinu. Skladá sa zo 46 členských štátov, medzi ktoré patrí aj Slovenská republika (1993). Na vstup do Rady Európy musí štát dodržiavať princípy právneho štátu, demokracie a ochraňovať základné

ľudské práva a slobody. Medzi orgány Rady Európy patrí Európsky súd pre ľudské práva, Výbor ministrov, ktorý sa skladá z ministrov zahraničných vecí členských krajín, Parlamentné zhromaždenie, Kongres miestnych a regionálnych samospráv, Sekretariát generálneho tajomníka a Generálny tajomník. Významným dokumentom Rady Európy je Európska sociálna charta, ktorá zaručuje základné sociálne

a ekonomické práva všetkých ľudí v ich každodennom živote. Medzi aktivity Rady Európy patrí napríklad zrušenie trestu smrti, ktoré je aj podmienkou vstupu, boj proti rasizmu, rovnosť pohlavia alebo ochrana práv detí (Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, 2022; Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, 2022; CEO, 2022).

REFERENDUM

Referendum radíme k inštitútom priamej demokracie. Je tak nástrojom, prostredníctvom ktorého môžu občania alebo obyvatelia rozhodovať o veciach verejných priamo. V našich domácich podmienkach tak občania Slovenskej republiky starší ako 18 rokov môžu týmto spôsobom rozhodovať na národnej úrovni a obyvatelia samosprávy (nemusia byť občanmi Slovenskej republiky, podmienkou je trvalý pobyt v obci) na úrovni obecnej samosprávy. Predmetom referenda by v oboch prípadoch mala byť dôležitá otázka verejného záujmu. Referendum sa

z hľadiska teórie rozdeľuje na dve ústredné kategórie: obligatórne referendum (musí sa vo veci uskutočniť) a fakultatívne (môže sa uskutočniť). V prípade celoštátneho referenda existujú však výnimky, kedy sa referendum za žiadnych okolností nemôže uskutočniť (v prípade ak ide otázky, ktoré sa týkajú základných ľudských práv a slobôd, daní, odvodov a štátneho rozpočtu), resp. v iných dôležitých otázkach

verejného záujmu sa referendum konať môže. Za ostatné obdobie sa v podmienkach Slovenskej republiky uskutočnilo už niekoľko referend, no len jediné bolo platné (vstup SR

do EÚ 2003). Príčinu nízkeho úspechu je potrebné hľadať v podmienkach, ktoré sú nevyhnutné na platnosť referenda. Referendum je totiž platné iba v prípade, ak sa na hlasovaní v referende zúčastní nadpolovičná väčšina všetkých oprávnených voličov. Súčasne za návrh, ktorý je predmetom referenda musí hlasovať nadpolovičná väčšina voličov.

REFORMY VEREJNEJ SPRÁVY

V posledných desaťročiach vo viacerých vyspelých krajinách Európy prebehla reforma verejnej správy a v krajinách strednej Európy najmä reforma územnej samosprávy. Nastal odklon od centralizácie a posun smerom k decentralizácii moci. Snahou všetkých týchto reformných krokov je efektívne rozdelenie kompetencií medzi inštitúcie verejnej moci. Dvojica autorov Elena Žárska a Daniel Kozovský (2008, s. 43) interpretujú realizáciu reforiem nasledovne: „téma moderných reforiem

verejnej správy vo vyspelých európskych a mimoeurópskych krajinách predstavuje významný krok v rozvíjaní demokratických základov spoločnosti. V snahe uplatniť efektívny, transparentný, flexibilný a výkonný systém verejnej správy, nutný na rozvoj komplexného rámca ekonomických aktivít v trhovej ekonomike, predstavuje zároveň jeden zo základných predpokladov ekonomickej prosperity. V praktickej rovine sa reformou verejnej správy v podobe decentralizácie stretávame

na úrovni miestnej samosprávy. Totiž obce a mestá dostali po roku 1989 právomoc o mnohých veciach (tzv. originálne kompetencie) rozhodovať samostatne, bez výraznejšieho zásahu zo strany štátu. Napriek tomu, že táto zmena

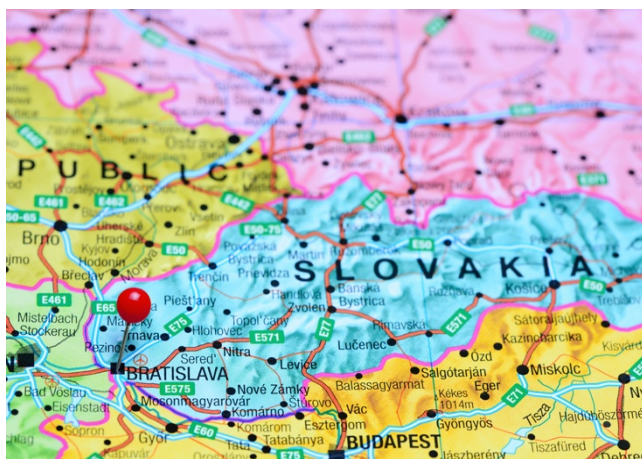
bola realizovaná pred tromi desiatkami rokov, doposiaľ sa nepodarilo vyriešiť všetky problémy.

REGIONÁLNA SAMOSPRÁVA

Regionálna samospráva je na Slovensku reprezentovaná vyšším územným celkami, v skratke VÚC. V praxi sa však stretávame aj s pomenovaním samosprávny kraj, resp. nesprávnym pomenovaním „župa“. Samosprávne kraje boli vytvorené v roku 2001 a možno ich charakterizovať ako samostatné územné celky. Sú právnickými osobami, čo znamená, že samostatne hospodária s vlastným majetkom a príjmami. Ich hlavným cieľom je starať sa o záujmy svojich obyvateľov a o celkový rozvoj územia. Obyvateľom kraja je osoba, ktorá má na jeho území trvalý pobyt. Na čele kraja je predseda, ktorý je spolu so

zastupiteľstvom, volený priamo obyvateľmi na obdobie 4 rokov. Okrem

týchto dvoch orgánov má samosprávny kraj zriadený aj úrad samosprávneho kraja, hlavného kontrolóra či mandátovú a finančnú komisiu (Klimovský, 2014). Slovenská republika sa delí na 8 samosprávnych

krajov, a to Bratislavský kraj, Trnavský kraj, Nitriansky kraj, Trenčiansky kraj, Žilinský kraj, Banskobystrický kraj, Prešovský kraj a Košický kraj. Každý samosprávny kraj má vlastný erb, pečať a vlajku. Medzi kompetencie samosprávneho kraja patrí zriaďovanie a prevádzkovanie stredných škôl, múzeí, knižníc, divadiel, domovov sociálnych služieb, určovanie poplatkov za sociálne služby, niektorých druhov nemocníc a zdravotníckych zariadení, zabezpečovanie rôznych verejnoprospešných služieb či správa ciest II. a III. triedy a pod. Samosprávny kraj môže vykonávať vlastnú podnikateľskú činnosť, podieľa sa na ochrane životného prostredia, riadi rozvoj cestovného ruchu a spolupracuje s obcami a ostatnými samosprávnymi krajinami (Zákon 302/2001 Z. z.).

SAMOSPRÁVA

Samospráva predstavuje dôležitú súčasť každého demokratického a politického systému. Už zo samotného názvu alebo pojmu je zrejmé, že ide o správu záležitostí vo svojej vlastnej réžii, resp. bez zásahu niekoho iného, napr. štátu a jeho

inštitúcií. Peter Horváth (2007) identifikuje samosprávu na základe nasledujúcich bodov:

- Existencia skutočností, ako sú verejné záujmy a potreby, typické pre určité spoločenstvo ľudí,
- Zákon priznáva tomuto spoločenstvu výsadné postavenie, ktoré ho oprávňuje riadiť svoje vlastné záležitosti. Má teda oprávnenie vystupovať ako právnická osoba, čím je daný predpoklad pre jeho majetkovú a finančnú nezávislosť,
- Ťažiskom pôsobnosti samosprávy sú úlohy, ktoré smerujú k uspokojovaniu vlastných potrieb a spravovaniu vlastných záležitostí,
- Najzásadnejšou skutočnosťou samosprávnej organizácie je fakt, že spoločenstvo ľudí si samo volí a vyberá svoje orgány, ktorých úlohou je zastupovať jeho záujmy.

V praktickej rovne realizujú právo samosprávnej pôsobnosti dva druhy a to záujmová samospráva a územná samospráva (Klimovský, 2014). Kým k záujmovej samospráve patria rozličné profesijné komory (Slovenská lekárska komora, Slovenská advokátska komora) prípadne školská samospráva a akademická samospráva, k územnej samospráve radíme osem vyšších územných celkov a takmer tri tisícky obcí a miest na Slovensku.

SMART CITY

Vedci odhadujú, že do roku 2050 bude v mestách žiť okolo 70% svetovej populácie. Z toho prirodzene vyplýva nárast problémov s odpadovým hospodárstvom, so životným prostredím, s čistotou ovzdušia, dopravnými zápchami a ľudským zdravím. Jednou z možností riešenia týchto problémov je aplikácia konceptu Smart City (Toli, Murtagh, 2020). Smart City možno definovať ako mesto, ktoré je odolné,

inkluzívne a využíva rôzne typy technológií na zlepšenie a skvalitnenie života jeho obyvateľov. Jeho základnými zložkami sú životné prostredie, mobilita, ekonomika, ľudia, bývanie a správa vecí verejných (Giffinger, Pichler-Milanović, 2007). Cieľom tohto mesta je zlepšiť svoju sociálno-ekonomickú, ekologickú, logistickú a konkurenčnú výkonnosť. Jeho obyvatelia sú zahrnutí do participatívneho riadenia a celé mesto je prepojené prostredníctvom senzorov a komunikačných prostriedkov. Týmto spôsobom sa mesto snaží znižovať svoj vplyv na životné prostredie, zlepšiť kvalitu služieb pre obyvateľov, budovať funkčné a energeticky nenáročné budovy ako aj vytvoriť udržateľné mestské prostredie pre budúce generácie (Caragliu et. al., 2011). Smart City dokáže rýchlejšie reagovať na problémy vznikajúce v prostredí mesta, zvyšuje transparentnosť verejných procesov a svojim obyvateľom šetrí nielen čas, ale aj peniaze.

SMART CITY INDEX

Index je ukazovateľom pomocou ktorého vieme porovnávať určité veličiny. Smart City Index hodnotí úroveň Smart City alebo inak povedané inteligentných miest. Jeho výsledky poskytujú informácie o efektívnosti, užitočnosti a pokroku, ktorý prinesie technológia implementovaná do prostredia mesta. Zároveň pomáha mestám určiť svoje postavenie v rámci tohto konceptu a umožňuje ich vzájomné

porovnávanie. Prvý slovenský Smart City Index bol vytvorený na pôde Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, na Fakulte sociálnych vied. Na vytvorení indexu sa podieľalo aj Ministerstvo hospodárstva SR. Index je založený na prístupe Technickej univerzity vo Viedni, Univerzity v Lubľane a Technickej univerzity Delft v Holandsku. Ako prvý v prostredí Slovenskej republiky definuje ukazovatele výkonnosti a v mestách sleduje 6 základných pilierov, 31 faktorov a 74 ukazovateľov. Medzi základné piliere indexu patria ľudia, mobilita, životné prostredie, bývanie, správa vecí verejných a hospodárstvo (Kóňa, 2020). Spomedzi slovenských miest má najlepšie hodnotenie hlavné mesto Bratislava. Tá dominuje hlavne v oblasti ekonomicky, čo môže byť spôsobené blízkosťou hraníc s Rakúskom ako aj koncentráciou veľkých nadnárodných spoločností. Pozitívne hodnoty však vykazuje aj v oblasti správy vecí verejných, životného prostredia či bývania (Kóňa, Guľan, Horváth, 2020).

SPRÁVA ŠTÁTNYCH HMOTNÝCH REZERV SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Správa štátnych hmotných rezerv Slovenskej republiky je ústredným orgánom štátnej správy pre štátne hmotné rezervy a pre koordináciu a metodické usmerňovanie opatrení na riešení stavu ropnej núdze. Na čele tohto úradu je predseda, ktorého vymenúva a odvoláva vláda (Správa štátnych hmotných rezerv Slovenskej republiky, 2022).

STAROSTA

Starostu možno považovať za primárneho predstaviteľa obce a zároveň najvyšší výkonný orgán. Jeho funkcia je verejná a starosta je teda verejným činiteľom. Starosta nemôže vykonávať funkciu poslanca, zamestnanca obce, predsedu VÚC, zamestnanca orgánu štátnej správy alebo byť štatutárnym orgánom rozpočtovej organizácie. Medzi jeho základné úlohy patrí výkon obecnej správy, zastupovanie obce, vydávanie pracovného poriadku, zastupovanie obce vo vzťahu k štátnym orgánom a fyzickým a právnickým osobám, informovanie obecného zastupiteľstva o organizačnom poriadku obecného úradu a rozhodovanie o správe obce. Napriek tomu, že starosta nie je členom zastupiteľstva a nemá hlasovacie právo, plní voči nemu organizátorské úlohy v podobe zvolávania a vedenia zasadnutí obecného zastupiteľstva, podpisovania uznesení a Všeobecne záväzných nariadení. Jeho funkčné obdobie trvá 4 roky a za štandardných okolností končí zložením sľuby novozvoleného starostu. Ako štatutárny orgán obce môže poveriť rozhodovaním o právach, právom chránených záujmoch a povinnostiach fyzických a právnických osôb vo veciach verejnej správy, zamestnanca obce. Tento zamestnanec však môže rozhodovať len v písomne vymedzenom rozsahu. Pri mestách sa označuje ako primátor a pri mestských častiach ide o post starostu mestskej časti (Zákon č. 369/1990 Zb.; Klimovský, 2014; Tekeli, 2016).

SÚDNA MOC

Súdna moc je jednou z troch základných mocí v štáte. Jej primárnym účelom je riešiť konflikty a presadzovať zákonnosť a ochranu práva. Základným znakom tejto moci je nezávislosť.

Medzi jej úlohy patrí interpretácia zákonov, kontrola legislatívy a exekutívy, kontrola dodržiavania zákonov, rozhodovanie o právach a povinnostiach občanov či organizácií, rozhodovanie o zákonnosti orgánov, ale aj rozhodovanie o vine, nevine či uložení trestu. Súdnu moc v Slovenskej republike tvorí Ústavný súd a sústava všeobecných súdov. Ústavný súd je nezávislým orgánom, ktorý zabezpečuje ochranu ústavnosti a sídli v Košiciach. Stojí mimo sústavu všeobecných súdov a jeho rozhodnutia sú konečné a záväzné. Rozhoduje napríklad o súlade nariadení vlády s ústavou, podáva záväzný výklad ústavy alebo rozhoduje o tom, či je predmet referenda v súlade s ústavou. Ústavný súd sa skladá z 13 sudcov menovaných na obdobie 12 rokov prezidentom SR, ktorý kandidátov menuje na základe návrhu Národnej rady. Sústavu všeobecných súdov tvoria okresné a krajské súdy, Najvyšší súd SR, Najvyšší správny súd SR a Špecializovaný trestný súd. Všeobecné súdy rozhodujú občianskoprávných, trestnoprávných a obchodnoprávných veciach. Rozhodujú napríklad o žalobách proti rozhodnutiu, žalobách proti nečinnosti v oblasti verejnej správy či o ochrane pred nezákonným postupom. Sudcovia sú menovaní prezidentom a pri výkone svojej funkcie sú relatívne nezávislí od politickej alebo akejkoľvek inej moci. Ústredným orgánom štátnej správy pre všeobecné súdy je Ministerstvo

spravodlivosti Slovenskej republiky (Drgonec, 2021; Ústava Slovenskej republiky; Ministerstvo spravodlivosti SR, 2022).

SÚKROMNÝ SEKTOR

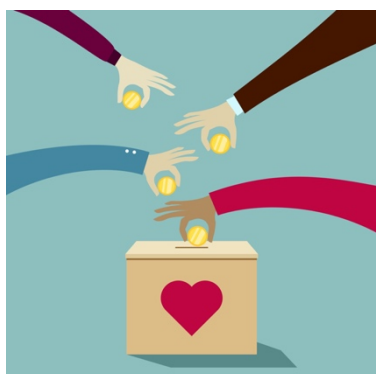
Súkromný sektor je časť ekonomiky, ktorá sa skladá z podnikov, ktoré sú vo vlastníctve tuzemských a zahraničných právnických alebo fyzických osôb. Jeho hlavným znakom je, že ide o podniky, ktoré nie sú pod kontrolou štátu. Hlavným cieľom podnikov v súkromnom sektore je zisk, ktorý generujú predajom tovarov a služieb. Úlohou súkromného sektora je vytvárať pracovné miesta, inovovať, skúmať nové metódy, uspokojovať potreby, ktorých napĺňanie nie je schopný zabezpečiť

z nejakého dôvodu štát. Okrem toho jeho úlohou je aj spolupracovať so štátom na ponuke určitého tovaru alebo služieb. Organizácia súkromného sektora môže vzniknúť buď privatizáciou verejného podniku alebo vytvorením nového podniku. Základom súkromného sektora je konkurencia. Podniky súperia o peniaze spotrebiteľov, s cieľom získať od nich čo najviac financií. Napriek tomu, že súkromný sektor nie je pod kontrolou štátu, štát vytvára právne predpisy, ktorými reguluje a upravuje činnosť súkromného sektora. Pracovníci v súkromnom sektore sú platení zo zisku spoločnosti a ich pracovné pozície majú spravidla vyššie platové ohodnotenie, viac kariérnych možností a väčšie príležitosti na povýšenie ako vo verejnom sektore. Na rozdiel od verejného sektora je však v súkromnom sektore menšia istota stability zamestnania a veľakrát aj dlhšia pracovná doba (Štatistický úrad SR, 2013; Hartill, 2021).

SYSTÉM SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA

Systém sociálneho zabezpečenia nie je v krajinách Európskej únie unifikovaný. To znamená, že v jednotlivých krajinách existujú rozdielne prístupy k organizácii systémov sociálneho zabezpečenia. Vo všetkých prípadoch však ide o snahu zabezpečiť efektívne poskytovanie rozličných dávok, zdravotnej starostlivosti a iných služieb sociálneho zabezpečenia všetkým občanom, ktorí sa nie vlastnou vinou dostanú do stavu odkázanosti na pomoc štátu (Dudová, Stanek, Polónyová, 2018). Takáto pomoc štátu si však vyžaduje aj aktívny prístup zo strany svojich obyvateľov. Hovoríme tak o sociálnom poistení (slúži na ochranu obyvateľov v rôznych životných situáciách) a pozostáva z piatich samostatných poistných systémov: (nemocenské poistenie, dôchodkové poistenie, úrazové poistenie, garančné poistenie, poistenie v nezamestnanosti), vrátane možnosti aj dobrovoľného poistenia v systéme nemocenského poistenia, dôchodkového poistenia a poistenia v nezamestnanosti. Filozofia právnej úpravy systému sociálneho poistenia vychádza predovšetkým z kombinácie princípu zásluhovosti, z princípu individuálnej zodpovednosti a z princípu osobnej participácie poistenca na tvorbe zdrojov a primeranej miery solidarity (Sociálne poistenie, 2022).

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Štatistický úrad Slovenskej republiky je ústredným orgánom štátnej správy pre štatistiku. Ako samostatná inštitúcia vznikol 1.1.1993. Jeho

činnosť riadi predseda, ktorý je menovaný prezidentom na návrh vlády SR a jeho funkčné obdobie je 5 rokov. Medzi úlohy úradu patrí zostavovanie programu zisťovaní, spracovávanie štatistických dát, zostavovanie národných účtov,

vytváranie a spravovanie štatistickej klasifikácie a registrov, určovanie spôsobu tvorby registrov, vypracovávanie analýzy sociálno-ekonomického a ekologického vývoja Slovenska, spolupráca s medzinárodnými orgánmi a zverejňovanie štatistických výsledkov. Služi ako koordinátor národného štatistického systému a okrem toho slúži aj ako kontaktné miesto pre Európsku komisiu v otázkach európskeho štatistického systému. Organizačne sa úrad delí na ústredie, ktoré sídli v Bratislave a osem krajských pracovísk, ktorých sídla sú v Trnave, Nitre, Žiline, Trenčíne, Banskej Bystrici, Košiciach, Prešove a Bratislave. Zároveň je úrad členený na útvary a odborné sekcie. Štatistický úrad Slovenskej republiky zriaďuje príspevkovú organizáciu INFOSTAT- Inštitút informatiky. Tá spolu so Štatistickým úradom rieši výskumné a vývojové úlohy v oblasti štátnej štatistiky. Úrad bol za kvalitu svojej práce v rámci štátnej štatistiky ocenený certifikátom kvality podľa normy ISO 9001, a to v roku 2006, 2009 a 2012 (Zákon č. 575/2001 Z. z.; Zákon č. 540/2001 Z. z.; Štatistický úrad SR, 2022).

ŠTÁTNA MOC

Štátna moc je verejnou mocou, ktorá sa uplatňuje v spoločenstve ľudí žijúcich na určitom území. Možno ju definovať ako silu, ktorá prostredníctvom práva zabezpečuje formovanie a ochranu sociálnych, ekonomických, politických, kultúrnych, či iných spoločenských vzťahov. Ide o také vzťahy, ktoré vyhovujú vládnucej reprezentácii a na ich presadenie a ochranu štátna moc využíva aj zákonom stanovené donucovanie formy. Jej základným znakom je, že sa uplatňuje na základe

teritoriálneho princípu. Je teda zvrchovaným mechanizmom na spravovanie vybraného územia a na ňom žijúcich obyvateľov. Obyvatelia žijúci na tomto území spravidla disponujú občianstvom daného štátu. Nositeľmi štátnej

moci sú občania, ktorí ju realizujú prostredníctvom svojich volených zástupcov. Všeobecne možno moc deliť z hľadiska horizontálneho a vertikálneho. Horizontálna delba moci zabezpečuje efektívny výkon štátu, zamedzuje zneužívaniu moci a zabezpečuje fungovanie štátu v prospech občanov. Horizontálna delba moci delí moc v štáte na tri nezávislé zložky, ktoré sa navzájom dopĺňajú a kontrolujú. Ide o moc zákonodarnú, súdnu a výkonnú. Zákonodarnú moc na Slovensku reprezentuje Národná rada Slovenskej republiky, súdnu moc reprezentuje Ústavný súd a sústava všeobecných súdov a výkonná moc je reprezentovaná prezidentom a vládou. Vertikálna delba moci rozdeľuje moc medzi ústredné a miestne orgány. Na základe tohto kritéria možno štáty rozdeliť na unitárne a zložené. Unitárny štát je charakteristický jednou ústavou, jednou sústavou najvyšších štátnych

orgánov a jednotnou sústavou štátnych symbolov (napr. Slovenská republika). Zložený štát sa skladá z viacerých štátov, preto je pre neho charakteristická dvojitá sústava najvyšších štátnych orgánov, viac ako jedna ústava, ale aj dvojitá sústava štátnych symbolov (napr. Spolková republika Nemecko) (Ďuriač, 2001; Buraj, 2010; Eurydice, 2021).

TRIPARTITA

Tripartita je rada, ktorá sa skladá z troch zložiek: zo zástupcov štátu, odborov a zamestnávateľov. Jej hlavným cieľom je dosiahnuť sociálny dialóg a dohodu za účelom hospodárskeho a sociálneho rozvoja, rozvoja zamestnanosti a sociálneho mieru.

Všetky tri zložky tripartity realizujú trojstranné konzultácie prostredníctvom Hospodárskej a sociálnej rady Slovenskej republiky (HSR). Rada sídli v Bratislave a slúži ako konzultačný a dohodovací

orgán. Medzi jej úlohy patrí dohadovanie stanovísk a odporúčaní v oblasti hospodárskeho a sociálneho rozvoja a rozvoj zamestnanosti, uzatváranie dohôd, dohadovanie stanovísk v oblasti štátneho rozpočtu, dohadovanie stanovísk k návrhom všeobecne záväzných právnych predpisov a celková podpora kolektívneho vyjednávania. Rada sa skladá z 21 členov, pričom 7 členov tvoria zástupcovia vlády, 7 členov tvoria zástupcovia združení zamestnávateľov a 7 členov tvoria zástupcovia odborových zväzov. Okrem národnej úrovne sociálny dialóg prebieha aj na európskej úrovni. V rámci nej medzi sebou komunikujú Európska komisia, odbory a zamestnávatelia z konkrétnych odvetví. Výsledkom takýchto rokovaní sú odporúčania, záväzné a nezáväzné dohody alebo spoločné stanoviská. Na regionálnej úrovni prebieha dialóg medzi

odbormi, zamestnávateľmi a miestnou alebo regionálnou politickou reprezentáciou (Zákon č. 103/2007 Z.z.; Kahancová, Martišková, 2021; Úrad vlády SR, 2022).

ÚRAD GEODÉZIE, KARTOGRAFIE, KATASTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Úrad geodézie, kartografie a katastra je ústredným orgánom štátnej správy pre geodéziu, kartografiu a kataster nehnuteľností. Jeho hlavnou úlohou je štátna správa a odborný dozor v rezorte geodézie, kartografie a katastra. **Na úseku geodézie a kartografie** určuje záväzné geodetické systémy, zabezpečuje tvorbu a prevádzku permanentnej lokalizačnej služby využívajúcej globálne navigačné satelitné systémy; zabezpečuje stabilizáciu a vymeriavanie geodetických bodov štátnej hranice; tvorbu a aktualizáciu štátnych mapových diel, máp a iných kartografických diel; štandardizuje geografické názvoslovie; zabezpečuje tvorbu, prevádzku a poskytovanie informácií z informačného systému geodézie, kartografie a katastra, ako aj referenčné údaje pre národnú infraštruktúru priestorových informácií. **Na úseku katastra** najmä riadi a kontroluje katastrálne odbory okresných úradov, vykonáva inšpekciu nad úrovňou spravovania a plnenia úloh súvisiacich s katastrom nehnuteľností. Na jeho čele je predseda, ktorého vymenúva a odvoláva vláda (Úrad geodézie, kartografie, katastra Slovenskej republiky, 2022).

ÚRAD JADROVÉHO DOZORU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

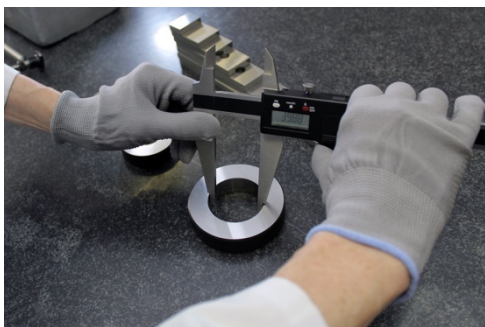
Úrad jadrového dozoru Slovenskej republiky je ústredným orgánom štátnej správy Slovenskej republiky pre oblasť jadrového dozoru. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že tento úrad zabezpečuje výkon štátneho dozoru nad jadrovou bezpečnosťou jadrových zariadení, nad nakladaním s rádioaktívnymi odpadmi, vyhoretým palivom a ďalšími fázami palivového cyklu, nad jadrovými materiálmi, vrátane ich evidencie a kontroly, ako aj nad fyzickou ochranou jadrových zariadení a jadrových materiálov. Súčasne zabezpečuje posudzovanie zámerov programu využitia atómovej energie a kvality vybraných zariadení a prístrojov jadrovej techniky a záväzky Slovenskej republiky (SR) vyplývajúce z medzinárodných zmlúv v oblasti jadrovej bezpečnosti jadrových zariadení a nakladania s jadrovými materiálmi. Na jeho čele stojí predseda, ktorého vymenúva a odvoláva vláda (Úrad jadrového dozoru Slovenskej republiky, 2022).

ÚRAD PRE NORMALIZÁCIU, METROLÓGIU A SKÚŠOBŇICTVO SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo Slovenskej republiky je ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť technickej normalizácie, metrológie, kvality, posudzovania zhody a akreditácie orgánov posudzovania zhody. Úrad vypracúva koncepciu štátnej

politiky, vykonáva metodickú činnosť a dozerá na plnenie úloh v oblasti normalizácie, metrológie, kvality, posudzovania zhody a akreditácie orgánov posudzovania zhody. Na jeho čele stojí predseda, ktorého vymenúva a odvoláva vláda (Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo Slovenskej republiky, 2022).

ÚRAD PRE VEREJNÉ OBSTARÁVANIE

Úrad pre verejné obstarávanie je ústredným orgánom verejnej správy pre verejné obstarávanie. V oblasti verejného obstarávania zastupuje Slovenskú republiku navonok, pracuje v odborných pracovných komisiách Európskej únie a aktívne spolupracuje so zahraničnými partnerskými inštitúciami. Vo všeobecnosti predstavuje odborného garanta v oblasti verejného obstarávania, dohliada na splnenie princípov transparentnosti, rovnakého zaobchádzania a nediskriminácie uchádzačov a záujemcov, ako i princípov hospodárnosti a efektívnosti pri vynakladaní finančných prostriedkov. Na čele tohto úradu stojí predseda, ktorého na návrh vlády volí a odvoláva Národná rada Slovenskej republiky (Úrad pre verejné obstarávanie, 2022).

ÚRAD PRIEMYSELNÉHO VLASTNÍCTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky je ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť priemyselného vlastníctva. Vykonáva tak ústrednú štátnu správu v oblasti ochrany vynálezu, úžitkového vzoru, dizajnu, topografie polovodičového výrobku, ochrannej známky, označenia pôvodu výrobku a zemepisného označenia výrobku. Súčasne tento úrad zabezpečuje výmenu a prístupňovanie informácií o priemyselných právach (Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky, 2022).

ÚRAD VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Úrad vlády je ústredným orgánom štátnej správy. Na jeho čele je vedúci, ktorý je zodpovedný za výkon svojej funkcie predsedovi vlády. Vedúceho Úradu vlády Slovenskej republiky vymenúva a odvoláva vláda. K jeho portfóliu pôsobnosti patria predovšetkým štátnozamestnanecké vzťahy

a právne vzťahy pri výkone práce vo verejnom záujme, kontrola vybavovania petícií a sťažností, kontrola plnenia úloh z uznesení vlády, vybavovania petícií a sťažností, kontrola plnenia úloh z uznesení vlády, koordinuje plnenie úloh v oblasti informatizácie spoločnosti, koordinuje využívanie finančných prostriedkov z fondov Európskej únie, zabezpečuje a koordinuje ochranu finančných záujmov Európskej únie (Úrad vlády Slovenskej republiky, 2022).

ÚSTREDNÉ ORGÁNY ŠTÁTNEJ SPRÁVY

Ústredné orgány štátnej správy vykonávajú svoju pôsobnosť celorepublikovo - vzťahuje sa na celé územie Slovenskej republiky. V rámci hierarchie orgánov štátnej správy im patrí vrcholné postavenie

a svojou povahou spadajú pod výkonnú moc. Na čele ústredných orgánov štátnej správy stojí vláda ako vrcholný orgán výkonnej moci. Na centrálnej úrovni svoju činnosť vykonávajú aj jednotlivé ministerstvá, ktoré riadi príslušný minister. Ministra v čase jeho neprítomnosti zastupuje v rozsahu jeho práv a povinností štátny tajomník (Horváth, 2007). Na tomto mieste je potrebné a žiaduce zdôrazniť, že vláda a jej ministerstvá majú v systéme štátnej správy dominantné postavenie, pretože pôsobia v pozícii zriaďovateľa voči iným organizačným jednotkám systému verejnej správy (Klimovský, 2008). Široké spektrum ústredných orgánov štátnej správy sa vládou a ministerstvami nekončí, pretože zákon č. 575/2001 o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy definuje aj tie orgány štátnej správy, ktoré sám označuje ako ostatné ústredné orgány štátnej správy.

ÚSTAVNÉ PRÁVO

Ústavné právo je odvetvím práva, ktoré sa viaže na postavenie ústavy v právnom systéme vybraného štátu. Predmetom ústavného práva je súhrn právnych noriem, ktoré sa od iných noriem odlišujú svojím špecifickým obsahom, formou a špecifickou právnou silou. Tieto právne

normy upravujú spoločenské vzťahy, ktoré vznikajú pri uskutočňovaní štátnej moci prostredníctvom zastupiteľov alebo priamo občanov. Ústavné právo upravuje moc v štáte, jej fungovanie, organizáciu a definuje vzťah štátnej moci a občanov. Okrem toho sa zaoberá aj kontrolou ústavnosti, priamou a nepriamou demokraciou, ľudskými právami, občianskymi slobodami, právami menšín a organizáciou štátnych orgánov. Ústavné právo možno zaradiť do verejného práva a jeho subjektom je štát, občania, politické strany, združenia a samosprávne celky. Základným prameňom ústavného práva je ústava. Ústava Slovenskej republiky bola schválená 1.septembra 1992

a nadobudla účinnosť 1.1.1993 so vznikom samostatnej Slovenskej republiky. Ústava Slovenskej republiky sa skladá z 9 článkov a 156 hláv, pričom má najvyššiu právnu silu v štáte. Má písanú

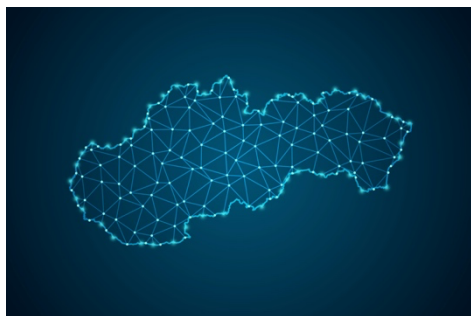
podobu, demokratický a republikánsky charakter, s dôrazom na potrebný súhlas 3/5 väčšiny všetkých poslancov NRSR s jej zmenou, je rigidná a jej právny charakter znamená, že právo má v Slovenskej republike dominantné postavenie (Svák a kol., 2006; Vincenová, 2013; Neumann, 2019).

ÚZEMNÁ SAMOSPRÁVA

Územná samospráva nepochybne predstavuje dôležitú súčasť politického systému demokratického a právneho štátu. Ako jeden z kľúčových subsystémov verejnej správy sa výraznou mierou podieľa na kvalite života občanov. Oprávnené preto možno konštatovať, že samospráva vo svojich najrozličnejších podobách je jedným z pilierov

demokratickeho poriadku spolocnosti, resp. je vyjadrenim nezavislosti a autonómnosti urcivych územnych celkov a záujmovych združení (Švikruha 2019). Tie samostatne rozhodujú o otázkach, ktoré sú predmetom verejného záujmu príslušného spolocenstva (Konečný a Konečný, 2009). Možno teda konštatovať, že základom úspechu akejkolvek samosprávy, je práve miera autonómnosti nielen na forme

štátu, ale i charaktere politického systému (Kluth, 1997; Raschhauer, 2003; Axthelm, 2004). Samospráva preto predstavuje návrat ohraničenej časti kompetencií štátu (týka sa to predovšetkým výkonu správnej moci),

na jednotlivcov za predpokladu, že občania sú schopní zabezpečiť výkon zverenej moci. V podmienkach Slovenskej republiky máme takmer 2900 samospráv, resp. samostatných územných jednotiek, ktoré majú vlastné politické elity, hospodária s vlastným majetkom a organizujú správu záležitostí na vlastnom území v hraniciach ustanovených zákonom.

VEREJNÁ MIENKA

Verejná mienka predstavuje súbor názorov a hodnotení, ktoré verejnosť smeruje k nejakému spoločenskému problému alebo téme. Týka sa predovšetkým otázok celospoločenského významu na určitom území. Je

tak zrejmé, že sa spája so spoločnosťou a pre demokratický a právny štát má význam, nakoľko od vôle verejnosti závisí jeho pokračovanie. S verejnou mienkou sa tak stretávame v každodennom

živote nielen v štáte, ale aj v obci alebo meste. Silu a význam verejnej mienky pochopili aj samotní politici, ktorí sa snažia verejnú mienku smerovať tam, kam chcú, aby sa uberali myšlienky, názory a postoje verejnosti. V tomto kontexte tak v mnohých prípadoch zohrávajú dôležitú úlohu aj média (veľakrát negatívnu). Napriek tomu, verejná mienka (formulovaná na základe kritického myslenia) a viera v platnosť istých inštitucionálnych pravidiel (práva), sú dobrým základom pre rozvoj demokracie v 21. storočí.

VEREJNÁ POLITIKA

Verejná politika je relatívne mladou vedeckou disciplínou, ktorá vznikla v 60. rokoch dvadsiateho storočia. Dôvody prečo vznikla je potrebné hľadať v historických súvislostiach obdobia po ukončení druhej svetovej vojny. Vznikla tak z potreby porozumenia novým špecifickým problémom, ktoré sa spájajú s povojnovým rozvojom spoločnosti. B. G.

Peters (1993, s. 4) definuje verejnú politiku ako „súhrn činností vlády priamo alebo nepriamo pôsobiacej na občanov, operujúcu na troch úrovniach: politické rozhodnutia, produkty politiky a dôsledky politiky.“ Verejná politika skúma súhrn vládnych aktivít, ktoré priamo alebo sprostredkovane ovplyvňujú život občanov demokratického a právneho štátu.“ Podľa klasickej definície Thomasa R. Daya (1976) je to predovšetkým: „finding out what governments do, why they do it, and what difference it makes.“ Centrálnym prvkom verejnej politiky je teda obsah (what), determinanty, dôvody, príčiny (why) a účinky, výsledky a súvislosti politiky štátu (what difference it makes) (Fiala, Schubert 2000,

s. 13). Značne zjednodušené tak môžeme povedať, že ide o všetky aktivity vlády, ktoré sú uskutočňované za účelom naplnenia verejného záujmu. Sú to teda tie opatrenia, ktorých ambíciou je robiť život človeka po všetkých stránkach lepším (lepšie zdravotníctvo, lepšie životné prostredie, lepšie služby a pod.).

VEREJNÁ SPRÁVA

Verejná správa je neustále predmetom rozličných diskusií, nielen v akademickom prostredí, ale aj mimo neho. Mnohí hľadajú odpoveď na otázku: prečo verejnú správu potrebujeme, v akom rozsahu ju potrebujeme, na akom mieste, a v akom čase? Rovnako sa môžeme pýtať, akú má mať formu a aké úlohy má v konečnom dôsledku plniť? Široká

škála otázok so sebou prináša ešte širšiu škálu prístupov k danej problematike. Je žiaduce upozorniť, že verejnú správu v našom ponímaní je potrebné chápať ako súčasť demokratického politického

systemu. Preto je demokratická verejná správa integrálnou súčasťou fungujúceho moderného politického systemu. Stabilita tohto politického systemu je potom závislá od compatibility verejnej správy s demokratickými normami, inštitúciami a princípmi demokratického a právneho štátu (Machyniak, 2021). Významným ukazovateľom kvality verejnej správy je vzájomný vzťah medzi verejnou správou, resp. jej inštitúciami a organizáciami na jednej strane a občanmi štátu na strane druhej. Ak štát prostredníctvom verejnej správy načúva požiadavkám občanov, možno tento vzájomný vzťah hodnotiť pozitívne. Občan sa v tomto prípade stáva plnohodnotným partnerom štátu, ktorý je reprezentovaný orgánmi verejnej správy. Verejná správa plní funkcie a

úlohy, ktoré sú od seba vzájomne menej alebo v niektorých špecifických prípadoch viacej závislé. Z tohto pohľadu majú zreteľných adresátov a sú kompatibilné so zachovaním politického systému, so spájaním individuálnych a skupinových záujmov. Vo všeobecnosti môžeme teda povedať, že takto formulované úlohy a funkcie verejnej správy majú svoj politický a spoločenský význam (Grimmer, 2004). Reflexiou takéhoto vnímania verejnej správy je delenie verejnej správy na tri kľúčové subsystemy (samospráva, štátna správa, verejnoprávne korporácie).

VEREJNOPRÁVNIA KORPORÁCIA

Verejnoprávna korporácia je jedným zo základných pojmov verejnej správy. Pod pojmom korporácia rozumieme predovšetkým zákonom upravené združenie osôb za účelom sledovania vopred daného cieľa. Samotný pojem verejnoprávna korporácia je úzko spätý s podielom na verejnej moci. Verejnoprávne korporácie vznikajú ako prejav vôle

zákonodarného orgánu a to na základe zákona alebo rozhodnutia príslušného a kompetentného orgánu verejnej správy. Nemenej dôležitou súčasťou verejnoprávných korporácií je aj financovanie, ktoré je úplne alebo čiastočne hradené z verejného rozpočtu. Okrem toho, že tieto korporácie sledujú predovšetkým verejnoprospešné ciele, reálne poskytujú aj verejné služby (Škultéty, 2008). Vzhľadom k tomu, že v demokratickom a právnom štáte je široká škála verejného záujmu, môžu verejnoprávne korporácie nadobúdať rôzne formy a ich zameranie môže byť značne diferenčné. Klasickým príkladom verejnoprávnej korporácie v našich domácich podmienkach je Slovenský rozhlas a televízia.

VEREJNÝ PORIADOK

Verejný poriadok je súhrnom práv a povinností ako aj vzájomných vzťahov medzi občanmi, organizáciami, inštitúciami, fyzickými a právnickými osobami a ďalšími subjektmi. Zahŕňa v sebe právne, morálne, sociálne, politické či náboženské normy, ktoré sú nevyhnutné na zabezpečenie fungovania demokratického štátu. Tieto normy môžu mať formu písaných alebo nepísaných pravidiel správania sa a ich pôvod môžeme nájsť v zákonoch, zvyklostiach alebo v podstate dobrých mravov. Vo všeobecnosti možno verejný poriadok charakterizovať ako záujmy vybraného štátu pri vymedzení určitých otázok. Môže byť stotožňovaný s veľkým množstvom práv a povinností. Najčastejšie je definovaný ako súbor pravidiel správania sa na verejnosti. Ohrozenie či porušenie verejného poriadku je rôzne postihované a môže byť spojené napríklad s narušením základných ľudských práv a slobôd, s ohrozením ochrany maloletých, s narušením výkonu verejnej správy, ohrozením životného prostredia alebo občianskeho spolunažívania. Jeho definícia je teda pomerne obširna a zložitá. Podstatu verejného poriadku môžeme nájsť aj v Ústave Slovenskej republiky, resp. orgány štátu a samospráv môžu konať len na základe zákona a v jeho medziach. Zároveň ústava poukazuje na fakt, že každý má právo konať čo zákon nezakazuje, ale nikoho nemožno prinúť konať to, čo zákon neukladá (Uznesenie Ústavného súdu SR IV. ÚS 297/2014-17; Zákona č. 404/2011 Z. z.; Miestne zastupiteľstvo mestskej časti Bratislava-Petržalka, 2008).

VEREJNÝ SEKTOR

Verejný sektor možno pokladať za súčasť ekonomiky, ktorá je zameraná na poskytovanie verejných služieb. Existencia verejného sektora je priamo naviazaná na existenciu štátu. Hlavnou úlohou verejného sektora je riešiť nedokonalosti trhu akými sú inflácia, nedokonalá konkurencia, existencia verejných statkov a externalít či sociálna spravodlivosť. Spolu so súkromným sektorom tvorí systém zmiešanej ekonomiky. Na rozdiel od súkromného sektora primárnou úlohou verejného sektora nie je kumulovať zisk. Financie na svoje fungovanie získava z verejných rozpočtov, ktorých príjmami sú dane, čo zabezpečuje väčšiu istotu v získavaní zdrojov. Výsledky pôsobenia verejného sektora sa označujú ako verejné statky, možno ich rozdeliť na nehmotné (služby) a hmotné (produkty). Verejný sektor možno definovať ako časť národného hospodárstva, v rámci ktorej sa realizujú verejné služby, je financovaná z verejných rozpočtov, riadi a spravuje ju verejná správa, rozhoduje sa v nej prostredníctvom verejnej voľby a podlieha verejnej kontrole. Okrem toho existuje vo verejnom sektore verejné vlastníctvo a to v podobe štátneho vlastníctva a vlastníctva krajov a obcí. Medzi aktérov verejného sektora patria predstavitelia štátnej správy a samosprávy. Ich rozhodovanie by malo byť primárne vykonávané s ohľadom na uspokojovanie verejného záujmu (Cibáková a kol. 2012; Jankelová, Moricová, Jankurová, 2017).

VLÁDA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Vláda Slovenskej republiky je orgán výkonnej moci, ktorý sa skladá z predsedu, podpredsedov a ministrov. Predseda je menovaný prezidentom a spravidla je to predseda najsilnejšej politickej strany (automaticky tomu však nemusí byť). Prezident zároveň na návrh predsedu vlády menuje aj ďalších členov vlády. Vláda musí do 30 dní od svojho vymenovania predložiť Národnej rade programové vyhlásenie, ktoré obsahuje jej plány a aktivity na najbližšie obdobie. Vláda a jej členovia sú zodpovední Národnej rade Slovenskej republiky (Zákon č. 460/1992 Zb.). Medzi základné oblasti činnosti vlády patrí zahraničná politika, bezpečnostná politika, vzdelávacia politika, technická infraštruktúra, legislatíva, sociálna oblasť a zdravotná politika. Vláda Slovenskej republiky rozhoduje o návrhoch zákonov, o svojom programe, o hospodárskej a sociálnej politike, o návrhu štátneho rozpočtu, o medzinárodných zmluvách, o udelení amnestie či o vyslaní ozbrojených síl mimo územia Slovenskej republiky (Úrad vlády Slovenskej republiky, 2022). Vláda sa skladá zo 14 ministerstiev, na ich čele sú jednotliví ministri. Každý minister je zodpovedný za riadny chod svojho ministerstva. Ministra zastupuje štátny tajomník a to v plnom rozsahu (najčastejšie v čase neprítomnosti na ministerstve), s výnimkou rokovania vlády, nakoľko v takomto prípade je hlas štátneho tajomníka iba poradný (Horváth a kol., 2013).

VLÁDA ZÁKONODARNÉHO ZBORU

Vláda zákonodarného zboru je charakteristická mimoriadne silným postavením legislatívy v politickom systéme. Parlament v tomto prípade predstavuje jediného a výlučného nositeľa suverenity v štáte. Postavenie výkonnej moci v politickom systéme je mimoriadne slabé, o čom svedčí postavenie hlavy štátu. Prezident zastáva funkciu reprezentanta štátu a jeho právomoci majú charakter formálnych aktov. Nadvláda

parlamentu nad mocou výkonnou je sprevádzaná predovšetkým oprávnením voliť a odvolávať vládu i prezidenta. Vláda v tejto forme je považovaná za výbor parlamentu a je na ňom úplne závislá (Svatoň, 1998). Postavenie exekutívy je znevýhodnené na rozdiel od parlamentnej formy vlády v tom, že prezident počas parlamentnej krízy nemá možnosť rozpustiť parlament (Horváth, 2007). Prezident ako hlava štátu súčasne vystupuje ako predseda vlády. Jeho postavenie je o to slabšie, že v rámci výkonnej moci vystupuje ako „primus inter pares“, teda ako „prvý medzi rovnými“. Tento model vládnutia sa v súčasnosti do určitej miery uplatňuje vo Švajčiarsku, kde jeho nedostatky sú vyvažované formami priamej demokracie (Král, Kačík, 2001).

VOLEBNÉ PRÁVO

Volebné právo je neodmysliteľnou súčasťou demokratických politických systémov (Mihálik, 2017). Prostredníctvom neho prebieha voľba zástupcov a reprezentantov, ktorí na svoje plecia berú zodpovednosť za rozhodovanie. Tento druh volebného práva sa nazýva aktívne volebné právo. V našich domácich podmienkach ním disponuje občan Slovenskej republiky, ktorý nie je zbavený právnej spôsobilosti na výkon práva a dosiahol vek 18 rokov (voľby hlavy štátu, parlamentné voľby). V prípade volieb do orgánov územnej samosprávy nemusí ísť výlučne len o občana,

ale aj cudzinca, ktorý má na území konkrétnej samosprávnej jednotky trvalý pobyt. Iným typom volebného práva je tzv. pasívne volebné právo. To

v konečnom dôsledku určuje, kto je opravení obsadiť verejne volenú funkciu. V tomto kontexte ide predovšetkým o určenie minimálnej vekovej hranice, ktorú musí kandidát uchádzajúci sa o volené verejnú funkciu dosiahnuť. V prípade poslanca Národnej rady Slovenskej republiky je to vek 21 rokov, v prípade hlavy štátu je to vek 40 rokov, v prípade predsedu vyššieho územného celku a starostu obce/primátora mesta vek 25 rokov (zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a o doplnení niektorých zákonov). Ani v jednom z uvedených prípadov dosiahnutý stupeň vzdelania nezohráva úlohu. Týmto je zabezpečený rovnaký prístup k voleným a iným verejným funkciám a to za rovnakých podmienok pre všetkých. Volebné právo však v histórii ľudskej existencie nebolo vždy samozrejmosťou. V prvom slede bolo pridelené len príslušníkom šľachtického stavu, vzdelaným a majetným ľuďom

mužského pohlavia. Neskôr prišlo k rozšíreniu volebného práva na širšie vrstvy obyvateľstva, resp. ženy na území Slovenska mali volebné právo od roku 1920 a v tom istom roku zasadlo do kresiel Poslaneckej snemovne Národného zhromaždenia (dolná komora parlamentu) 12 žien a do Senátu (horná komora parlamentu) 3 ženy.

VOĽBY

Voľby sú obyčajne jedným z prostriedkov výberu kľúčových aktérov verejnej politiky. Máme na mysli však voľby, ktoré sa realizujú v rámci demokratického politického systému. Tieto voľby sú založené na nasledujúcich princípoch vychádzajúcich predovšetkým z volebného

práva: princíp všeobecnosti, princíp rovnosti, princíp priamej účasti a princíp tajnosti. Princíp všeobecnosti znamená, že sa volieb zúčastňujú všetci tí voliči, ktorí sú opravení voliť, resp. spĺňajú zákonom stanovené podmienky.

Princíp rovnosti vo voľbách znamená, že hlas všetkých zúčastnených voličov na volebnom akte, má rovnakú váhu (neprihliada sa na spoločenský, vzdelanostný a majetkový status voliča). Princíp priamosti znamená, že volieb sa volič zúčastňuje priamo, teda osobne, bez sprostredkovateľa. Posledný princíp – princíp tajnosti znamená, že volič hlasuje tajne, resp. neexistuje možnosť zistiť ako v tajnej voľbe volič hlasuje. Striktné dodržanie vyššie uvedených princípov a vopred stanovená dĺžka volebného obdobia, vytvárajú predpoklady pre klasický demokratický proces správy vecí verejných. V podmienkach Slovenskej republiky rozlišujeme niekoľko typov slobodných volieb na rozličných

úrovniah štátu (voľby do Národnej rady Slovenskej republiky, voľby do Európskeho parlamentu, voľby prezidenta Slovenskej republiky, voľby do orgánov samosprávnych krajov, voľby do orgánov samosprávy obcí).

VOĽBY DO EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Voľby do Európskeho parlamentu sa uskutočňujú v pravidelných päťročných volebných cykloch od prvých priamych volieb v roku 1979 (na Slovensku od r. 2004). Každý členský štát Európskej únie má pevne stanovený počet poslancov Európskeho parlamentu, v závislosti od veľkosti krajiny (6-96). Parlament je zložený zo 705 poslancov (po odchode Spojeného kráľovstva z Európskej únie). Pridelovanie kresiel je zakotvené v zmluvách Európskej únie. Štátom s väčším počtom obyvateľov je pridelených viac kresiel ako tým s menším počtom obyvateľov, avšak vďaka zásade „zostupnej proporcionality“ majú menšie štáty pridelených viac kresiel podľa počtu osôb ako väčšie štáty (Ako sa volia poslanci Európskeho parlamentu?, 2019). Voľby do Európskeho parlamentu, nadnárodnej inštitúcie, sa v podmienkach Slovenskej republiky uskutočňujú v pravidelných cykloch od roku 2004. V posledných voľbách sme volili 14 poslancov v rámci pomerného volebného systému a za účasti 22,74% oprávnených voličov. Z výsledkov voličskej účasti za ostatné obdobie je teda zrejmé, že voľby do Európskeho parlamentu sú na periférii záujmu slovenského voliča. Prečo tomu tak je? Odpovede musíme hľadať v každom jednom z nás.

VOĽBY DO NÁRODNEJ RADY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky sú voľbami, ktoré sú v relatívnej oblúbe medzi voličmi, nakoľko v nich ide o voľbu poslancov, resp. zástupcov ľudu. Za poslanca Národnej rady Slovenskej republiky môže byť zvolený občan Slovenskej republiky, ktorý najneskôr v deň konania volieb dovŕši 21 rokov veku a má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky. Právom voliť (aktívne volebné právo) disponujú

výlučne občania Slovenskej republiky. Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky sa uskutočňujú spravidla každé štyri roky v rámci jedného volebného obvodu. Celkový počet mandátov v tomto

volebnom obvode je 150. V praktickej rovine to znamená, že pre voľby do Národnej rady Slovenskej republiky zákonodarca ustanovil pomerný volebný systém. Voliči tak nevolia konkrétneho kandidáta alebo kandidátku, ale volia politickú stranu. Tá do volieb predkladá kandidátňu listinu, na ktorej je uvedených najviac 150 mien kandidátov na post poslanca. O tom, koľko kandidátov obsadí poslanecké kreslá v parlamente z jednotlivých kandidátňych listín politických strán alebo ich koalícií, rozhodnú voliči svojimi hlasmi. V praktickej rovine to znamená, že volič po príchode do volebnej miestnosti obdrží taký počet kandidátňych listín, aký je počet kandidujúcich politických strán alebo volebných koalícií. Následne jednu z nich vyberie (volič má možnosť udeliť preferenčné hlasy) a vloží ju do obálky, ktorú neskôr vhodí do volebnej schránky. Prerozdelenia počtu hlasov na mandáty sa zúčastnia len tie politické subjekty, ktoré prekročia zákonom stanovenú hranicu

percentuálneho zisku hlasov. Týmto spôsobom sa zabráni príliš veľkému počtu politických subjektov v zákonodarnom zbore (zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a o doplnení niektorých zákonov).

VOĽBY DO ORGÁNOV SAMOSPRÁVY OBCÍ

Voľby do orgánov samosprávnych krajov, spravidla konané v štvorročných volebných cykloch, sú zaujímavou politickou udalosťou každej jednej samosprávy v podmienkach Slovenskej republiky. V rámci nich si obyvatelia Slovenska (teda tí, ktorí majú na území Slovenskej republiky trvalý pobyt) vyberajú takmer tri tisícky starostov a niekoľko

násobne viac poslancov obecných zastupiteľstiev. V týchto voľbách sa obsadzuje monokratický orgán – starosta obce alebo primátor mesta a kolektívny orgán – obecné zastupiteľstvo. Dôležitú úlohu v týchto voľbách zohráva

geografická príslušnosť voliča alebo kandidáta, ktorý sa uchádza o priamo volenú funkciu. Volič musí mať teda trvalý pobyt v obci alebo v meste, kde sa uchádza o zvolenie. V prípade, že sa kandidát uchádza o post starostu obce alebo primátora mesta musí spĺňať vekovú hranicu 25 rokov. Ak sa uchádza o funkciu poslanca, musí v deň volieb dosiahnuť vekovú hranicu 18 rokov. Za starostu obce je zvolený ten kandidát, ktorý získa najvyšší počet hlasov, resp. prvý dobehne do cieľa. Veľmi podobne sa postupuje aj pri voľbe poslancov obecných zastupiteľstiev, resp. ak sa má v obci obsadiť päť poslanceckých kresiel, mandát získajú prví piati kandidáti s najvyšším počtom hlasov (zákon č. 180/2014 Z. z.

o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a o doplnení niektorých zákonov).

VOĽBY DO ORGÁNOV SAMOSPRÁVNÝCH KRAJOV

Voľby do orgánov samosprávnych krajov sa konajú spravidla každé štyri roky. V týchto voľbách si obyvatelia samosprávnych krajov volia svojich zástupcov do dvoch orgánov – jedným je predseda vyššieho územného celku (nesprávne „župan“) a druhým je kolektívny orgán a to zastupiteľstvo vyššieho územného celku. Špecifikom týchto volieb je skutočnosť, že voliči volia v rámci jedného samosprávneho kraja, resp. na území ktorého majú trvalý pobyt. Aktívnym volebným právom disponujú všetci obyvatelia s trvalým pobytom na území samosprávneho kraja, ktorí v deň volieb dosiahli vekovú hranicu 18 rokov. Pasívne volebné právo v prípade uchádzania sa o post predsedu vyššieho územného celku je zákonom stanovené na 25 rokov, v prípade záujmu o post poslanca zastupiteľstva vyššieho územného celku na osemnásť rokov. Za zmienku stojí skutočnosť, že tieto voľby (podobne ako voľby do orgánov samosprávy obcí) sa neviažu na štátne občianstvo. V praktickej rovine to znamená, že právo voliť a byť volení, majú aj cudzinci s trvalým pobytom v obci, ktorá sa nachádza v území samosprávneho kraja. Za predsedu samosprávneho kraja je zvolený ten kandidát, ktorí získa najviac hlasov vo voľbách. Podobne to platí aj v prípade volieb poslancov zastupiteľstiev samosprávnych krajov. (zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a o doplnení niektorých zákonov).

VOĽBY PREZIDENTA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Voľby prezidenta Slovenskej republiky sú jednými z najdôležitejších volieb v našich domácich podmienkach. Napriek tomu, že sa Slovenská republika svojim štátnym zriadením radí k parlamentným demokraciám, voľba prezidenta sa uskutočňuje prostredníctvom priamej voľby (výlučne občanmi Slovenskej republiky) na obdobie piatich rokov. Aktívne volebné právo zákonodarca prisudzuje občanom Slovenskej

republiky, ktorí dovърšili vekovú hranicu 18 rokov. Za prezidenta Slovenskej republiky môže byť zvolený občan Slovenskej republiky, ktorý je voliteľný za poslanca Národnej rady Slovenskej republiky a v deň volieb dovърšil vek 40 rokov. Voľba prezidenta Slovenskej republiky môže prebiehať v dvoch

kolách (dôležité je slovo „môže“, pretože prezident môže byť zvolený aj v prvom kole). Text Ústavy Slovenskej republiky v tejto súvislosti popisuje spôsob voľby nasledovne: „Za prezidenta je zvolený kandidát, ktorý získa nadpolovičnú väčšinu platných hlasov oprávnených voličov. Ak ani jeden z kandidátov nezíska potrebnú väčšinu hlasov voličov, koná sa do 14 dní druhé kolo volieb. Do druhého kola volieb postupujú tí dvaja kandidáti, ktorí získali najväčší počet platných hlasov. V druhom kole volieb je za prezidenta zvolený ten kandidát, ktorý získal najväčší počet platných hlasov zúčastnených voličov.“ Vzhľadom k tomu, že prezident Slovenskej republiky je jedinou persónou volenou priamo, spomedzi všetkých občanov Slovenskej republiky, predstavuje najvyššiu ústavnú funkciu v štáte.

VOĽNÝ MANDÁT

Mandát možno definovať ako poverenie alebo inštrukciu na vykonávanie istej verejnej moci. Zároveň vyjadruje zastupiteľský vzťah medzi poslancom a jeho voličom.

Voľný mandát možno nazvať aj tzv. slobodným mandátom. V prípade tohto mandátu nie je poslanec po svojom zvolení viazaný názormi a príkazmi voličov. To znamená, že poslanec môže konať tak ako si sám určí a považuje za najlepšie. V parlamente hlasuje len na základe svojich vlastných skúseností, svojho svedomia a vedomia a v súlade s platnými právnymi normami. Podstatou voľného mandátu je názor, že poslanec nezastupuje len svojich voličov, ale všetkých občanov a celú spoločnosť. To je dôvodom, prečo je voľný mandát typický pre nepriamu formu demokracie, ktorá je založená na myšlienke politickej reprezentácie. Vďaka úspechu vo voľbách a zvoleniu získava poslanec právo počas celého volebného obdobia zastávať záujmy celej spoločnosti a štátu, resp. prijímať politické rozhodnutia na základe vlastného uváženia. Občania môžu teda nespokojnosť s činnosťou takého poslanca prejavíť až pri nasledujúcich voľbách. Tento typ mandátu by mal zaisťovať nezávislosť poslanca. Voľným mandátom disponujú aj poslanci Národnej rady Slovenskej republiky (Klíma, 2010; Jakubík, 2013; Kancelária Národnej rady SR, 2020).

VŠEOBECNE ZÁVÄZNÉ NARIADENIE

Všeobecne záväzne nariadenie je právny predpis, ktorý vydáva obec alebo vyšší územný celok na zabezpečenie plnenia svojich úloh. Je výrazom práva na samosprávu a slúži na úpravu vzťahov v danom územnom celku. Upravuje právne predpisy, ktoré sa týkajú života v samospráve (úprava miestnych daní, verejného poriadku, oslobodenia od dane, školstva či odpadového hospodárstva). Jeho pôsobnosť je viazaná na územie daného samosprávneho celku a každý kto sa zdržuje na tomto území je povinný ho dodržiavať. Všeobecne záväzné nariadenie môže byť vydávané v súvislosti s výkonom vlastnej samosprávnej činnosti alebo v súvislosti s výkonom prenesenej štátnej správy. Takéto nariadenie musí byť v súlade s Ústavou SR, ústavnými zákonmi, s medzinárodnými zmluvami a so zákonmi. Nesmie sa týkať základných práv a slobôd. Okrem toho musí byť všeobecne záväzné nariadenie vydávané vo veciach prenesenej štátnej správy v súlade aj s nariadeniami vlády a právnymi predpismi ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy. O nariadení rokuje zastupiteľstvo a jeho návrh musí byť zverejnený na úradnej tabuli najmenej 15 dní pred rokovaním. Od jeho zverejnenia zároveň plynie 10-dňová lehota, kedy môžu občania podávať svoje návrhy a pripomienky. Schválené nariadenie sa vyhlási a zverejní na úradnej tabuli a po uplynutí 15 dní sú obyvatelia povinní toto všeobecne záväzné nariadenie rešpektovať, resp. sa ním riadiť (Zákon č. 369/1990 Zb. ; Ulaher, 2022).

VÝKONNÁ MOC

Výkonná moc sa v demokratických politických systémoch utvára na základe výsledkov parlamentných volieb. Právo vytvoriť vládu majú relevantné politické strany disponujúce koalíčným potenciálom. Vzájomný vzťah medzi zákonodarnou a výkonnou mocou je sprevádzaný s právom parlamentu kontrolovať vládu a právom vlády žiadať parlament o vyslovenie dôvery (Mihálik, 2017). Výkonná moc má v politickom systéme svoju štruktúru, ktorá zásadným spôsobom ovplyvňuje jej fungovanie. Ide o dualistickú a monistickú štruktúru výkonnej moci (Klokočka, 1996). Dualistická forma výkonnej moci je charakteristická predovšetkým pre parlamentnú formu vlády, v ktorej popri individuálnej hlave štátu existuje vláda na čele s premiérom ako

d'alší najvyšší orgán výkonnej moci. Monistická exekutíva vo svojej podstate spája hlavu štátu a najvyšší orgán výkonnej moci. Prezident je hlavou štátu a súčasne jediným legitímnym vykonávateľom moci v rámci

exekutívy (Horváth, 2007). V podmienkach Slovenskej republiky sa uplatňuje dualizmus vo výkonnej moci, nakoľko časť exekutívnych právomocí vykonáva vláda Slovenskej republiky ako kolektívny orgán a časť kompetencií v rámci výkonnej moci prináležia hlave štátu.

ZASTUPITEĽSTVO VYŠŠIEHO ÚZEMNÉHO CELKU

Zastupiteľstvo vyššieho územného celku je rovnako ako predseda kľúčovým orgánom samosprávneho kraja. Obyvateľ samosprávneho kraja disponuje právomocou nielen voliť svojich zástupcov do orgánov samosprávneho kraja, ale aj byť volený na tieto funkcie. Okrem toho sa obyvateľ môže zúčastňovať zasadnutí zastupiteľstva, resp. obracať sa na zastupiteľstvo so svojimi podnetmi, sťažnosťami alebo podaniami. Zastupiteľstvo sa skladá z poslancov samosprávneho kraja, ktorí sú volení obyvateľmi kraja na obdobie 4 rokov. Zastupiteľstvo okrem iného schvaľuje dohody, uznáva sa na nariadeniach, určuje zásady hospodárenia a nakladania s majetkom kraja, schvaľuje program sociálneho, ekonomického a kultúrneho rozvoja, schvaľuje rozpočet, rozhoduje o prijatí úveru, vyhlasuje referendum, zriaďuje komisie a úrad samosprávneho kraja. Zastupiteľstvo sa schádza minimálne raz za dva mesiace, v prípade potreby sa však zasadnutia môžu konať v iných časových intervaloch. Jeho zasadnutia a rokovania prebiehajú v zbore a sú spravidla verejné. Aby bola zabezpečená činnosť samosprávneho kraja, zastupiteľstvo zriaďuje komisie. Príkladom môže byť finančná komisia, mandátová komisia, komisia pre školstvo a šport, komisia sociálnej pomoci, komisia zdravotníctva, komisia kultúry alebo komisia dopravy (Zákon č. 302/2001 Z. z.; Klimovský, 2014).

ZÁKLADNÉ ĽUDSKÉ PRÁVA A SLOBODY

Základné ľudské práva a slobody patria medzi najzákladnejšie práva a slobody, ktoré sú pripisované každému človeku bez ohľadu na pohlavie, rasu, jazyk, vieru, národnosť, politické zmýšľanie, etnickú či štátnu príslušnosť. Ich cieľom je zabezpečiť dôstojný život pre všetkých ľudí na zemi a sú základnými prvkami demokratického a právneho štátu. Medzi ich základné charakteristiky patrí neodňateľnosť – znamená, že ich nikomu nemožno vziať; neodcudziteľnosť – nedajú sa previesť na inú

osobu; nepremlčateľnosť – ich trvanie je časovo neobmedzené; a nezrušiteľnosť – nikto ich nemôže zrušiť. Ľudské práva možno rozdeliť na tri generácie. Prvá generácia

obsahuje občianske a politické práva, ktoré boli prvýkrát deklarované v roku 1948. Druhá generácia ľudských práv sa týka hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv. Tretia generácia obsahuje práva ako napr.: právo na mier, na priaznivé životné prostredie, na komunikáciu, na medzigeneračnú slušnosť alebo právo na prístup ku kultúrnemu dedičstvu. Základné práva a slobody upravuje aj Ústava Slovenskej republiky v článkoch 14 až 50. Medzi základné ľudské práva a slobody patrí napríklad právo na život, zákaz trestu smrti, osobná sloboda, právo vlastníť majetok, sloboda pohybu a pobytu či sloboda myslenia a náboženského vyznania. Politické práva obsahujú slobodu prejavu, právo na informácie, zákaz cenzúry, petičné právo alebo právo na združovanie. Hospodárske, sociálne a kultúrne práva sú: právo na slobodnú voľbu povolania, právo na štrajk, právo na ochranu manželstva alebo právo na vzdelávanie. Okrem nich ústava definuje aj práva na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva a práva na súdnu ochranu (Zákon č. 460/1992 Zb.; Euroiuris, 2009).

ZÁKONODARNÁ MOC

Zákonodarná moc je tá časť verejnej moci, ktorá je zodpovedná za tvorbu, zmenu alebo rušenie zákonov, navrhuje reformy, zastupuje občanov a v neposlednom rade kontroluje výkonnú moc. V Slovenskej republike je zákonodarná moc reprezentovaná Národnou radou Slovenskej republiky. Tá je definovaná ako jediný ústavodarný a zákonodarný orgán, ktorý sa skladá zo 150 poslancov, volených na obdobie 4 rokov. Tento orgán reprezentuje suverenitu štátu a ľudu, plní dôležitú úlohu pri budovaní demokratického štátu. Poslanci parlamentu

sú zástupcami občanov a pri plnení svojich úloh nie sú viazaní príkazmi, majú tzv. voľný mandát. Na čele parlamentu je predseda, ktorý je volený Národnou radou Slovenskej republiky. Predseda

zvoláva schôdze parlamentu, zastupuje národnú radu navonok, podpisuje ústavu alebo prijíma sľuby poslancov. Predsedu zastupujú podpredsedovia, ktorí organizujú úseky činnosti parlamentu. Národná rada Slovenskej republiky má viacero kompetencií nielen v oblasti zákonodarstva a kontroly, ale aj v oblastiach vnútornej a zahraničnej politiky. Medzi jej pôsobnosti patrí rozhodovanie o návrhu na vyhlásenie referenda, vyslovenie súhlasu s medzinárodnými zmluvami, zriaďovanie ministerstiev, schvaľovanie štátneho rozpočtu, kontrola činnosti vlády, uznávanie o vypovedaní vojny alebo súhlas s vyslaním ozbrojených síl mimo územia Slovenskej republiky (Zákon č. 460/1992 Zb.; Národná rada Slovenskej republiky, 2022).

ZÁUJMOVÁ SAMOSPRÁVA

Záujmová samospráva nepredstavuje ucelený a vnútorne usporiadaný systém, resp. do tohto systému zaraďujeme všetky inštitúcie, ktoré sú odvodené od združovacieho práva občanov (Klimovský, 2008). Na tomto mieste je potrebné poznamenať, že ústrednou kategóriou je v tomto prípade spoločný záujem všetkých zúčastnených. V reálnom živote ide o rôzne občianske združenia, profesijné inštitúcie, ktoré vznikajú za

určitým účelom a plnia rozličné funkcie. Do týchto organizácií vstupujú ľudia zvyčajne dobrovoľne, na základe slobodného rozhodnutia a presvedčenia. Za mnohé fungujúce združenia záujmovej samosprávy

môžeme spomenúť Slovenskú živnostenskú komoru, Slovenskú lekárku komoru, Slovenská advokátska komora, Slovenský poľovnícky zväz, Slovenskú poľovnícku komoru a pod.). Záujmová samospráva tak tvorí funkčný doplnok každého moderného demokratického politického systému, v ktorom kľúčovú úlohu zohráva aktívne občianstvo a účasť obyvateľov štátu na správe vecí verejných.

ZDANLIVÝ PARLAMENTARIZMUS

Zdanlivý parlamentarizmus je forma vlády charakteristická pre politické systémy jednej politickej strany – monopartizmu. Vo všeobecnosti táto forma vlády zachováva demokratické inštitúty moci, ich činnosť je však vo všetkých ohľadoch obmedzovaná zásahmi vedenia politickej strany. Charakteristickým znakom, ktorý sprevádza všetky nedemokratické režimy je absencia slobodných, súťaživých volieb. V politickom systéme

tak dominuje jediná politická strana, ktorá si vytvorila monopol na výkon moci. Parlament stráca funkcie, aké mu priznáva demokratické zriadenie. V týchto podmienkach sa stáva vykonávateľom vôle vládnucej politickej strany bez akejkoľvek možnosti autonómneho fungovania. S absenciou klasických funkcií parlamentu je spojená neexistencia opozície ako novej alternatívy v nasledujúcom volebnom období. K ďalším atribútom zdanlivého parlamentarizmu patrí absencia rešpektovania a garantovania základných ľudských práv a slobôd zo

strany štátu a jej reprezentantov (Kráľ, Kačík, 2001). Tento typ formy vlády bol typický predovšetkým pre európske krajiny patriace do sféry vplyvu Sovietskeho zväzu pred rokom 1989, vrátane krajín V4 a

Nemeckej demokratickej republiky. Inštitút hlavy štátu v podobe prezidenta republiky bol v týchto krajinách ojedinelý. Pre tieto krajiny bol charakteristický inštitút kolektívnej hlavy štátu. Výnimku tvorilo socialistické Československo a Rumunsko.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

- ADAMCOVÁ, Mária a Drahomíra ONDROVÁ. 2017. Centralization, decentralization, local administration and ethical impacts: negative aspects evident in the contemporary public administration. In: European journal of transformation studies. Tbilisi: Europe Our House, pp. 18-34. ISSN 2298-0997.
- AKO SA VOLIA POSLANCI EURÓPSKEHO PARLAMENTU?, 2019. Dostupné na internete: <<https://www.europarl.europa.eu/news/sk/faq/0/ako-sa-volia-poslanci-europskeho-parlamentu>>.
- ATZORI, Luigi et.al. 2010. The Internet of Things: A survey. Computer Networks Volume 54, Issue 15, 28 October 2010, pp. 2787-2805. ISSN 2319 - 2720.
- BONDARENKO, Peter. 2020. North American Free Trade Agreement. Britannica [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://www.britannica.com/event/North-American-Free-Trade-Agreement>>.
- BRUTOVSKÁ, Gizela a HREHOVÁ, Daniela. 2019. Participatívne rozpočtovanie na lokálnej úrovni (prípadové štúdie). In: Byrokracia verzus vedomostná organizácia v prostredí verejnej správy zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. s.29-49. ISBN 978-80-8152-822-4.
- BRESTOVANSKÝ, Martin. 2010. Úvod do mediálnej výchovy. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity. 88s. ISBN 978-80-8082-396-2.
- BRIX, Richard. 2019. Úloha štátu v procese zintenzívnenia medziobecných spolupráce. In Kompetencie obecnej samosprávy a podiel štátu na ich uskutočňovaní. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. s. 174-184. ISBN 978-80-8152-782-1.

- BURAJ, Ivan. 2010. Moc v štruktúre mocenských vzťahov. In: FILOZOFIA, Roč. 65, 2010, č. 5. s.417-427. ISSN 2585-7061.
- CARAGLIU, A., et. al. 2011. Smart cities in Europe. Journal of Urban Technology. volume 18, p. 65-82. ISSN 1466-1853.
- CENTRUM MEDIÁLNEJ GRAMOTNOSTI. 2022. Slovník pojmov. Trnava: Fakulta masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave. [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://medialnavychova.sk/slovník-pojmov/>>.
- CEO. 2022. About us. In: coe.int [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://www.coe.int/sk/web/about-us/who-we-are>>.
- CIBÁKOVÁ, Viera. et. al. 2012. Ekonomika verejného sektora. Bratislava: Wolters Kluwer, 356 s. ISBN 978-80-8078-473-7.
- CIBIK, Samuel. 2021. Poslanecký mandát na území Slovenskej republiky od roku 1848. In: COMENIUS odborný blog. Bratislava: Právnická Fakulta Univerzita Komenského v Bratislave. ISSN 2644-5581.
- DOMIN, Marek. 2015. Ústavno-politická zodpovednosť prezidenta Slovenskej republiky včera, dnes a zajtra. 20 ROKOV ÚSTAVY SLOVENSKEJ REPUBLIKY – PRÁVNE REFLEXIE, Zborník príspevkov z vedeckej konferencie organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave. s. 13-28. ISBN 978-80-7160-379-5.
- DRGONEC, Ján. 2021. Formálna a materiálna nezávislosť súdnej moci. In: Právne listy. [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a1001-formalna-a-materialna-nezavislost-sudnej-moci>>.
- DUDOVÁ, I., STANEK, V., POLONYOVÁ, S. 2018. Sociálna politika. Bratislava: Wolters Kluwer. 400 s. ISBN 978-80-8168-866-9.
- DUNLEAVY, Patrick et al. 2006. New Public Management Is Dead—Long Live Digital-Era Governance. In: academic.oup.com. [online]. Volume 16, Issue 3, pp. 467-494.

- DŽUBÁK, Ján. 2022. Co je to hoax. In: hoax.cz [online]. [cit. 27-05-2022].
Dostupné z:< <http://hoax.cz/hoax/co-je-to-hoax>>.
- ĎURIAČ, Matej. 2001. Filozofia práva a teória štátu a práva. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2001. 58 s. ISBN 80-8055-484-6.
- EUROIURIS. 2009. Právna úprava ochrany ľudských práv v Európskej únii a Rade Európy a ich aplikácia v podmienkach Slovenskej republiky. In: ludskeprava.euroiuris.sk [online]. [cit. 27-05-2022].
Dostupné z:< http://ludskeprava.euroiuris.sk/index.php?link=info_letak_brozura>.
- EUROPEAN COMMISSION. 2021. O Európskej komisii. In: ec.europa.eu [online]. [cit. 17-05-2022]. Dostupné z:< https://ec.europa.eu/info/about-european-commission_sk>.
- EUROPEAN COUNCIL. 2022. European Council. In: european-union.europa.eu [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/>>.
- EUROPEAN PARLIAMNET. 2022. About Parliament. In: europarl.europa.eu [online]. [cit. 17-05-2022]. Dostupné z:< <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en>>.
- EUROPEAN UNION. 2022. História EÚ. In: european-union.europa.eu/ [online]. [cit. 17-05-2022]. Dostupné z:< https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_sk>.
- EURÓPSKA ÚNIA. 2022. Európska rada. In: european-union.europa.eu [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/european-council_sk>.

- EURYDICE. 2021. Hlavné výkonné a legislatívne orgány. In: eacea.ec.europa.eu [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/main-executive-and-legislative-bodies-72_sk>.
- FRIEDRICH, Carl Joachim. 1953. The Unique Character in Totalitarian Society. In Totalitarianism. Proceedings of a Conference held at the American Academy of Art and Science. Cambridge, Harvard University Press. ISBN 9780674332621.
- GENERÁLNA PROKURATÚRA SR. 2013. Postavenie a pôsobnosť prokuratúry v Slovenskej republike. In: genpro.gov.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://www.genpro.gov.sk/prokuratura-sr/postavenie-a-posobnost/prokuratury-v-slovenskej-republike-1eab.html>>.
- GIFFINGER, R., a N. PICHLER-MILANOVIĆ. 2007. Smart Cities: Ranking of European Medium-Sized Cities. Vienna: Centre of Regional Science, Vienna University of Technology.
- HARTILL, Richard. 2021. What Is the Private Sector?. In: thebalance.com [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://www.ebalance.com/what-is-the-private-sector-5202615>>.
- HATRMANN, Jürgen. 2005. Westliche Regierungssysteme: Parlamentarismus, präsidentielles und semipräsidentielles Regierungssystem. 2. aktualisierte Auflage. Wiesbaden: Vs Verlag für Sozialwissenschaften. 223 s. ISBN 3-531-14221-6.
- HEYWOOD, Andrew. 2004. Politologie. Praha: Erolx Bohemia. 482 s. ISBN 80-86432-95-5.
- HORVÁTH, Peter. 2000. Funkcia prezidenta v ústavných systémoch. Bratislava: IVO. 77 s. ISBN 80-88935-15-6.

- HORVÁTH, Peter. 2005. Prezident v politickom systéme Slovenskej republiky. Slovenská politologická revue. Vol. 5. No.3. ISSN 1335-9096.
- HORVÁTH, Peter a kol. 2013. Kapitoly z politického systému Slovenskej republiky. Brno: Tribun EU s.r.o.. 192 s. ISBN 978-80-263-0373-2.
- HORVÁTH, Peter a Ján MACHYNIAK. 2014. Electoral Behaviour as affected by the media. In European Journal of Science and Theology, vol. 10, pp. 219-228. ISSN 1841-0464.
- HRABINOVÁ, Alexandra. 2022. Participatívne rozpočty a samosprávy. In: minv.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z: <https://www.minv.sk/?ros_participacia_otvorene_temy_participativne_rozpocety_samospravy>.
- CHRENOVÁ, Martina. 2019. Komparácia Slovenska a Estónska vo fungovaní fenoménu 21.storočia eGovernmentu. In: Sociálne vedy z perspektívy mladých vedeckých pracovníkov IV. Trnava: UCM v Trnave. pp. 156-166. ISBN 978-80-8105-961-2.
- INTERNATIONAL TRADE ADMINISTRATION. 2022. North American Free Trade Agreement (NAFTA). Official Website of the International Trade Administration [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z: <<https://www.trade.gov/north-american-free-trade-agreement-nafta>>.
- JAKUBÍK, Pavol. 2013. Poslanecký mandát. In: najpravo.sk online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z: <<https://www.najpravo.sk/slovník/p/poslanecky-mandat.html>>.
- JANKELOVÁ, N. MORICOVÁ, Š. JANKUROVÁ, A. 2017. Inovatívne prístupy v manažmente organizácií verejnej správy v kontexte zvyšovania kvality poskytovaných verejných služieb. Brno: MSD, 224 s. ISBN 978-80-7392-282-5.

- JESENKO, Michal. 2017. Právo obce na samosprávu a normotvorba obcí. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. 203 s. ISBN 9788081525391.
- KAHANCOVÁ, Marta a Monika, MARTIŠKOVÁ. 2021. Tripartita na Slovensku: základy fungovania. In: celsi.sk. [online]. CELSI ANALYTICKÝ KOMENTÁR 2021 č.18 [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< https://www.celsi.sk/media/policy_briefs/20210517_tripartita_policy_brief_SK_FINAL_18.pdf>.
- KANCELÁRIA NÁRODNEJ RADY SR. 2020. Ako pracuje parlament - VIII. volebné obdobie Národnej rady Slovenskej republiky. Bratislava: Kancelária Národnej rady SR, 194 s. ISBN 978-80-99963-00-0.
- KLIMOVSKÝ, Daniel. 2014. Základy verejnej správy. Bratislava: Wolters Kluwer. 455 s. ISBN 978-80-8168-002-1.
- KLÍMA, Karel. 2010. Ústavní právo. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, . 800 s. ISBN 978-80-7380-261-5.
- KLOKOČKA, Vladimír. 1996. *Ústavní systémy evropských států*. Praha: Linde, 415 s. ISBN 80-7201-010-7.
- KLUS, Martin. 2007. Verejná politika. Priestor, efektívnosť, nástroje, nové výzvy. Sládkovičovo: Vysoká škola v Sládkovičove. ISBN 978-80-89267-10-1.
- KOVÁČOVÁ, Eleonóra. 2011. Verejná správa v SR a jej súvislosti. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. 180 s. ISBN 978-80-557-0299-5.
- KOVÁČOVÁ, Eleonóra. 2020. Vplyv decentralizácie na výkon a riadenie územnej samosprávy v SR. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela. 221 s. ISBN 978-80-557-1766-1.
- KOŠTIAL, Lukáš. 2020. Implementácia participatívneho rozpočtu v meste Trnava. In: Sociálne vedy z perspektívy mladých vedeckých pracovníkov: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. Trnava: Fakulta sociálnych vied. ISBN 978-80-8105-961-2, s. 188-193.

- KÓŇA, Andrej. 2020. Slovenský index ukazuje cestu k inteligentnejším samosprávam. Trend 7.mája 2020. s. 54-55. ISSN 1335-0684.
- KÓŇA, A. GUŤAN, D. HORVÁTH, P. 2020. Slovak Republic on the Way to Build Smart Cities Based on KPIs with First Slovak Smart City Index. In: Scientific Papers of the University of Pardubice Series D: Faculty of Economics and Administration 2020, 28(4), 1061. ISSN-18048048.
- KRÁL, Ján a Eduard KAČÍK. 2001. Komparatívne štátne právo Veľkej Británie, USA, Nemecka, Francúzska a verejná správa. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Filozofická fakulta. 126 s. ISBN 80-890-34-05-5.
- KRESÁK, Peter. 1993. Porovnávacie štátne právo. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. 454 s. ISBN 80-7160-043-1.
- KULAŠIK, Peter a Karolína TICHÁ. 2014. Bariéry a paradoxy demokracie. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálnych štúdií. 409 s. ISBN 978-80-87472-78-1.
- MACHYNIAK, Ján. 2021. Výkon samosprávy na úrovni obce, mesta a regiónu. Slovensko 1990-2020. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. 123 s. ISBN 978-80-572-0121-2.
- MACHYNIAK, Ján. 2020. Verejná správa a verejná politika. Učebný text pre študentov FSV UCM v Trnave. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. 81 s. ISBN 978-80-572-0103-8.
- MACHYNIAK, Ján. 2019. Praktické skúsenosti s vybranými formami priamej demokracie na komunálnej úrovni. In Komunálna samospráva na Slovensku optikou verejnej politiky. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. s. 82-91. ISBN 978-80-572-0022-2.
- MACHYNIAK, Ján. 2018. Public policy making process - theoretical basic In Development, Democracy and Society in the Contemporary World. Bologna: Filodiritto. pp. 221-225. ISBN 978-88-85813-08-3.
- MALÍKOVÁ, Ľudmila a Martin DAŠKO. 2018. Verejná politika. Bratislava: Iris. 185 s. ISBN 978-80-8200-021-7.

- MARGETTS, Helen a Patrick DUNLEAVY. 2013. The second wave of digital-era governance: a quasi-paradigm for government on the Web. In: royalsocietypublishing.org. [online]. Vol. 371, Issue 1987. ISSN: 1471-2962.
- MIHÁLIK, Jaroslav. 2017. Kapitoly z porovnávej politológie. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. ISBN 978-80-8105-872-1.
- MINISTERSTVO DOPRAVY A VÝSTAVBY SR. 2021. Európska komisia. In: mindop.sk/ [online]. [cit. 17-05-2022]. Dostupné z: <<https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/zalezitosti-eu-a-medzinarodnych-vztahov-14/zalezitosti-eu/institucie-eu/europska-komisia>>.
- MINISTERSTVO DOPRAVY A VÝSTAVBY SR. 2022. Európsky parlament. In: mindop.sk [online]. [cit. 17-05-2022]. Dostupné z: <<https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/zalezitosti-eu-a-medzinarodnych-vztahov-14/zalezitosti-eu/institucie-eu/europsky-parlament>>.
- MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. 2019. Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD). In: mfsr.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z: <<https://www.mfsr.sk/sk/medzinarodne-vztahy/medzinarodne-institucie/medzinarodne-organizacie/organizacia-hospodarsku-spolupracu-rozvoj-oecd/organizacia-hospodarsku-spolupracu-rozvoj-oecd.html>>.
- MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR. 2021. Európska únia. In: employment.gov.sk [online]. [cit. 17-05-2022]. Dostupné z: <<https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/medzinarodna-spolupraca/europska-unia/>>.
- MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR. 2022. Rada Európy. In: employment.gov.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z: <<https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/europska->

unia-a-medzinarodne-vztahy/medzinarodne-organizacie/rada-euro-py.html>.

MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. 2022. Súdy. In: justice.gov.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://www.justice.gov.sk/sudy-a-rozhodnutia/sudy/>>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR. 2022. Rada Európy. In: minedu.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://www.minedu.sk/17379-sk/rada-euro-py/>>.

NAJVYŠŠÍ KONTROLNÝ ÚRAD SR. 2022. O úrade. In: nku.gov.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://www.nku.gov.sk/sk/o-urade>>.

NAJVYŠŠÍ SÚD SR. 2022. Postavenie a pôsobnosť. In: nsud.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://www.nsud.sk/postavenie-a-posobnost/>>.

NATO. 2022. ČO JE NATO?. In: nato.int [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< https://www.nato.int/nato-welcome/index_sk.html>.

NÁRODNÝ BEZPEČNOSTNÝ ÚRAD. 2021. Dezinformácie a informačné operácie. In: nbu.gov.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://www.nbu.gov.sk/urad/o-urade/hybridne-hrozby-a-dezinformacie/dezinformacie/index.html>>.

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA, 2022. O národnej banke. In: nbs.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://nbs.sk/o-narodnej-banke/>>.

NEMEC, Juraj. 2004. Najvyšší kontrolný úrad SR. Bratislava: Transparency International Slovensko, pp.101-109. ISBN 80-89041-84-1.

NEUMANN, Jakub. 2019. Ústavné zvyklosti – kritika, kontext, reflexie. Právny obzor, 102, č. 6, s. 470 – 482. ISSN 2729-9228.

- NOVÁK, Miroslav a kol. 2018. Úvod do studia politiky. Praha: Slon. 925 s. ISBN 978-80-7419-263-0.
- NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2022. Postavenie a právomoci. In: nrsr.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://www.nrsr.sk/web/?sid=nrsr/poslanie>>.
- OECD. 2022. Who we are. In: oecd.org [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://www.oecd.org/about/>>.
- ONDRUŠEK, D. FIALOVÁ, Z. GUŠTAFÍK, P. MIKOVÁ, K. PAULINIOVÁ, Z. SMIEŠKA, B. 2017. Je slovenská občianska spoločnosť na križovatke? Trendy a výzvy na základe kvalitatívnych ukazovateľov. In *Občianska spoločnosť na Slovensku. Krízy, križovatky, výzvy*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. s. 89-110. ISBN 978-80-89345-61-8.
- OROSZ, L. SVÁK, J. BALOG, B. 2012. Základy teórie konštitucionalizmu. 2. vyd. Bratislava: EUROKÓDEX, 544 s. ISBN 978-80-89447-88-6.
- OROSZ, Ladislav a Katarína ŠIMUNIČOVÁ. 1998. *Prezident v ústavnom systéme Slovenskej republiky*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. 140 s. ISBN 8022405469.
- OROSZ, Ladislav a kol. 2015. Volebné právo. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 291 s. ISBN 978-80-8152-346-5.
- PATEL, Keyur et.al. 2016. Internet of Things-IOT: Definition, Characteristics, Architecture, Enabling Technologies, Application & Future Challenge. International Journal of Engineering Science and Computing. Volume 6 Issue No. 5. pp.6123-6131. ISSN 2321 3361.
- PELINKA, Anton. 2004. Grundzüge der Politikwissenschaft. Wien: Böhlau. 234 s. ISBN 3-205-77293-8.
- PEROTTINO, Michel. 2005. Francouzský politický systém. Praha: Slon. 336 s. ISBN 8086429482.
- POTŮČEK, Martin a kol. 2016. Veřejná politika. Praha: C.H. Beck. 297 s. ISBN 978-80-7400-591-6.

- PÓTZSCH, Horst. 2001. *Die deutsche Demokratie*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung. 144 s. ISBN 3-89331-426-1.
- REINHARD, Wolfgang. 2016. *Geschichte des modernen Staates: Von den Anfängen bis zur Gegenwart*. München: C.H. Beck. 128 s. ISBN 9783406692680.
- RICHVALSKÝ, Leon. 2021. *Vybrané aspekty občianskeho sektora: fungovanie občianskych združení v trnavskom regióne*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. 168 s. ISBN 978-80-572-0223-3.
- ŘÍCHOVÁ, Blanka. 2007. *Úvod do současné politologie*. Praha: Portál, 208 s. ISBN 978-80-7367-348-2.
- ŘÍCHOVÁ, Blanka. 2000. *Přehled moderních politologických teorií. Empiricko – analytický přístup v soudobé politické vědě*. Praha: Portál. 304 s. ISBN 80-7178-461-3.
- SARTORI, G. 2001. *Srovnávací ústavní inženýrství*. Praha: Sociologické nakladatelství. 238 s. ISBN 80-85850-94-X.
- SEKERÁK, Jaroslav. 2020. *Hoax (poplašné správy)*. In: unipo.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z: < <https://www.unpo.sk/9470/> >.
- SOCIÁLNE POISTENIE, 2022. Dostupné na internete: < <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/socialne-poistenie/> >.
- STRÉMY, T. POPÉLYOVÁ, K. OZORÁKOVÁ, L. 2021. *Prokuratúra v podmienkach Európskej únie*. Bratislava: C. H. Beck SK. 184 s. ISBN 9788082320087.
- SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE. 2022. *Všeobecná prezentácia*. In: curia.europa.eu [online]. [cit. 17-05-2022]. Dostupné z: < https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_6999/sk/ >.
- SVÁK, Ján a kol. 2012. *Teória a prax legislatívy*. Bratislava: Eurokódex. 440 s. ISBN 9788089447657.

- SVÁK, Ján. a kol. 2006. Ústavné právo Slovenskej republiky. Bratislava: Akadémia policajného zboru, 4. vydanie. 556 s. ISBN 80-8054-159-0.
- SVATOŇ, Ján. 1998. Vládní orgán moderního státu. Praha: Dopněk. 135 s. ISBN 80-85765-89-6.
- ŠPAČEK, David. 2012. EGovernment. Praha: C.H.Beck, 258 s. ISBN 978-80-7400-261-8.
- ŠRAMEL, Bystrík. 2016. Orgány ochrany práva a ich miesto vo verejnej správe. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. 292 s. ISBN 978-80-8105-581-2.
- ŠRAMEL, Bystrík a Peter HORVÁTH. 2021. Internet as the communication medium of the 21st century: Do we need a special legal regulation of freedom of expression on the internet?. The Lawyer Quarterly : international journal for legal research. Roč. 11, č. 1 (2021), pp. 141-157. ISSN 1805-8396.
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2013. Súkromný sektor. In: slovak.statistics.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://slovak.statistics.sk/PACVPEM/vocabPagesDetails.html?id=13060&lang=sk>>.
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2022. Štatistický úrad Slovenskej republiky. In: slovak.statistics.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< [https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/aboutus!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8ziA809LZycDB0NLPxcnAw8zX3MAy08nYz9nYz0w9EVBLkaeIY4BrgHeZkYGpiY6keRqB9dAUi_AQ7gaADUHwVW4uzu6GFfi7mNgYOHjbmrg6egRGmQZaGxs4GgMVYD HjODibP2C3NAIgywTRQA86Qwa/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/](https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/aboutus!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8ziA809LZycDB0NLPxcnAw8zX3MAy08nYz9nYz0w9EVBLkaeIY4BrgHeZkYGpiY6keRqB9dAUi_AQ7gaADUHwVW4uzu6GFfi7mNgYOHjbmrg6egRGmQZaGxs4GgMVYD HjODibP2C3NAIgywTRQA86Qwa/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/>)>.
- ŠTEFANČÍK, Radoslav a Jozef LENČ, 2012. Mladí migranti s slovenskej spoločnosti. Medzinárodná migrácia, moslimovia, štát a verejná mienka. Brno: Tribun EU. 246 s. ISBN 978-80-263-0311-4.

- TEKELI, Jozef. 2016. Kompetenčné právo v obecnej samospráve. Bratislava: Wolters Kluwer, 248 s. ISBN 9788081683367.
- TEKELI, Jozef. 2016. Kompetenčné právo v obecnej samospráve. Bratislava: Wolters Kluwer, 248 s. ISBN 9788081683367.
- TOLI, Angelika Marie a Niamh MURTAGH. 2020. The Concept of Sustainability in Smart City Definitions. *Frontiers. Built Environ.* 6:77. Sec. Sustainable Design and Construction. ISSN 22973362.
- ULAHER, Jakub. 2022. Všeobecne záväzné nariadenia obce v kocke. In: Portál verejná správa SR [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z: <<https://www.vssr.sk/clanok-z-titulky/vseobecne-zavazne-nariadenia-obce-v-kocke-2020.htm>>.
- ÚRAD GEODÉZIE, KARTOGRAFIE, KATASTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2022. Dostupné z: <<https://www.skgeodesy.sk/sk/>>.
- ÚRAD JADROVÉHO DOZORU SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2022. Dostupné z: <<https://www.ujd.gov.sk/>>.
- ÚRAD PRE NORMALIZÁCIU, METROLÓGIU A SKÚŠOBNÍCTVO SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2022. Dostupné z: <<https://www.unms.sk/>>.
- ÚRAD PRE VEREJNÉ OBSTARÁVANIE, 2022. Dostupné z: <<https://www.uvo.gov.sk/>>.
- ÚRAD PRIEMYSELNÉHO VLASTNÍCTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2022. Dostupné z: <<https://www.indprop.gov.sk/>>.
- ÚRAD VLÁDY SR. 2014. OECD - Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj. In: vlada.gov.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z: <<https://www.vlada.gov.sk/oecd-organizacia-pre-hospodarsku-spolupracu-a-rozvoj/>>.
- ÚRAD VLÁDY SR. 2015. Európska komisia. In: partnerskadohoda.gov.sk [online]. [cit. 17-05-2022]. Dostupné z: <<https://www.partnerskadohoda.gov.sk/europska-komisia/>>.

- ÚRAD VLÁDY SR. 2022. Hospodárska a sociálna rada SR. In: vlada.gov.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://www.vlada.gov.sk/hospodarska-a-socialna-rada-sr/>>.
- ÚRAD VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2022. Vláda Slovenskej republiky. In: vlada.gov.sk [online]. [cit. 07-09-2022]. Dostupné z:< <https://www.vlada.gov.sk/vlada-slovenskej-republiky/>>.
- USTR. 2021. United States-Mexico-Canada Agreement. The Office of the United States Trade Representative (USTR) [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement>>.
- ÚSTREDNÝ PORTÁL VEREJNEJ SPRÁVY. 2022. Základné informácie o EÚ (Čo je Európska únia?). In: slovensko.sk [online]. [cit. 17-05-2022]. Dostupné z:< https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_zakladne-informacie-o-eu-co-j/>.
- VINCENOVÁ, Gabriela. 2013. Ústavné právo. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave. 62 s. ISBN 978-80-8052-518-7.
- VÚC ŽILINA. 2018. ORGÁNY SAMOSPRÁVNEHO KRAJA. In: zilinskazupa.sk [online]. [cit. 27-05-2022]. Dostupné z:< <http://www.zilinskazupa.sk/sk/samosprava/urad-zsk/organizacny-poriadok/organy-samospravneho-kraja.html>>.
- WORTMANN, Felix. a Kristina FLÜCHTER. Internet of Things. Business & Information Systems Engineering, volume 57, pp. 221-224. ISSN 1867-0202.

LEGISLATÍVNE PORIADKY A PRAVIDLÁ

ZÁKON č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva
a o zmene a o doplnení niektorých zákonov.

ZÁKON č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení
niektorých zákonov

ZÁKON č. 103/2007 Z. z. o trojstranných konzultáciách na celoštátnej
úrovni a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o tripartite)

ZÁKON č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých
zákonov

ZÁKON č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon
o samosprávnych krajoch)

ZÁKON č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike

ZÁKON č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii
ústrednej štátnej správy

ZÁKON č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

ZÁKON č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska

ZÁKON č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení

ZMLUVA O EURÓPSKEJ ÚNII

ZMLUVA O EURÓPSKEJ ÚNII - Hlava III, Článok 14

VÝCHOVA K DEMOKRATICKEMU OBČIANSTVU

Terminologický a výkladový slovník

Autori: doc. PhDr. Ján Machyniak, PhD.
PhDr. Kristína Dzureková
PhDr. Peter Šamalík

Recenzenti: PaedDr. Peter Černý, PhD.
PhDr. Martin Halmo, PhD.

Vydavateľ: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Vydanie: Prvé

Počet strán: 115

Náklad: 100 ks

ISBN 978-80-572-0275-2

ISBN 978-80-572-0275-2